

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Školní sociální pracovník jako preventista sociálně patologických jevů

Bc. Veronika Beňová

Vedoucí diplomové práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.

Praha 2017

Prague college of psychosocial studies

School social worker as a preventer of social-pathological phenomena

Bc. Veronika Beňová

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.

Prague 2017

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15.7.2017

Podpis:

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, Ph.D., za odborné vedení, spolupráci, ochotu a trpělivost při zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá tématem potřeby školního sociálního pracovníka jako preventisty sociálně patologických jevů ve školním prostředí. V teoretické části bude pojímat obsáhlé spektrum, v části praktické se zaměří především na základní školy ve Zlínském kraji. První kapitola bude věnována sociálním pracovníkům působících v oblasti školství zaměřující se především na prevenci vzniku sociálně patologických jevů u žáků. Poukazuje se zde na důležitost těchto osob. Kapitola druhá více rozebírá vybrané sociálně patologické jevy. Pozornost je soustředěna především na jevy, které se ve školním prostředí vyskytují nejčastěji a zároveň na ty, které věková skupina žáků základních škol páchá nejčastěji. Předposlední kapitola pojednává o klimatu školy a školní třídy. Zaměřuje se také na činitele ovlivňující delikvenci mladistvých. Poslední kapitola teoretické části poukazuje na důležitost a nezbytnost prevence v této oblasti. Cílem praktické části je především zjistit, kolik škol ve Zlínském kraji využívá možnosti zaměstnat sociálního pracovníka jako preventistu sociálně patologických jevů a jakou to s sebou nese účinnost. Praktická část je realizována formou dotazníkového šetření.

Klíčová slova: sociálně patologický jev, škola, sociální pracovník, prevence, klima školy

Abstract

This thesis deals with the needs of the school's social worker as a person dealing with prevention of social pathological phenomena in school environment. The theoretical part will conceptualize broad spectrum in practical part will focus mainly on primary schools in the Zlin region. The first chapter is devoted to social workers working in the field of education focused primarily on the prevention of socially pathological phenomena among pupils. Refers to importance of these persons. Chapter two more discusses selected socially pathological phenomena. Attention is concentrated on the phenomena that occur in the school environment, and while most of those that age group of primary school pupils commit the most. The penultimate chapter deals with school climate and school classes. It also focuses on the factors affecting juvenile delinquency. The goal of practical part is to find out how many schools in Zlin region uses the opportunity to employ a social worker as person dealing with prevention of social pathologies and what it entails efficiency. The practical part is realized by questionnaire.

Keywords: social pathology, school, social worker, prevention, climate of school

Obsah

ÚVOD	Error! Bookmark not defined.
1. ŠKOLNÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	10
1.1 Pozice školního sociálního pracovníka	12
1.2 Školní sociální práce a legislativa.....	14
2. VYBRANÉ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	14
2.1 Šikana	15
2.2 Záškoláctví	17
2.3 Návykové látky	19
2.4 Násilí a agrese.....	22
2.5 Ostatní sociálně patologické jevy	23
3. SOCIÁLNÍ KLIMA ŠKOLNÍ TŘÍDY A ŠKOLY	25
3.1 Typy klimatu školní třídy a školy.....	27
3.1.1 Typy klimatu školy podle druhu cílů	27
3.1.2 Demokratické klima školy.....	27
3.1.3 Klima školy podle zájmu o lidi a nebo pracovní úkoly školy.....	28
3.1.4 Typy klimatu školy podle různých vztahů, postojů, pocitů a hodnotících soudů.....	28
3.2 Faktory klimatu.....	29
3.2.1 Region.....	29
3.2.2 Architektura a fyzické prostředí	29
3.2.3 Osobnost učitele.....	30
3.2.4 Ostatní faktory ovlivňující klima	30
4. PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	32
4.1. Druhy prevence	33
4.2 Služby sociální prevence.....	34
4.2.1 Telefonická krizová pomoc	35
4.2.2 Kontaktní centra	36
4.2.3 Domy na půl cesty	36
4.2.4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	36
4.2.5 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	37
4.2.6 Terapeutické komunity.....	37
4.2.7 Terénní programy	37
4.3 Služby sociální prevence poskytované ve Zlínském kraji	37
5. METODOLOGIE	40

5.1 Cíl průzkumu	40
5.2 Hypotézy průzkumu.....	41
5.3 Výzkumný soubor	41
5.4 Výzkumná metoda.....	47
5.5 Výsledky výzkumu	48
5.6 Diskuze a doporučení pro praxi.....	65
ZÁVĚR	67
Seznam literatury	68
Internetové zdroje.....	70
Zákony	73
Seznam tabulek	74
Seznam grafů	75
Seznam příloh.....	76

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá školním sociálním pracovníkem jako preventistou sociálně patologických jevů. Prevence jako taková je důležitá ve všech spektrech, ve všech věkových skupinách. Tato práce se však více zaměřuje na prevenci na základních školách a to ve Zlínském kraji. Zlínský kraj byl vybrán z toho důvodu, jelikož zde bydlím a v rámci výzkumného šetření by bylo obtížnější získat relevantní data z jakéhokoliv jiného kraje v České republice.

Diplomová práce se zaměřuje na základní školy z toho důvodu, že prevence, zejména primární, by zde měla být uskutečňována v celém rozsahu. Právě děti plnící povinnou školní docházku se považují za nejrizikovější skupinu v oblasti sociálně patologických jevů, což lze dočíst v nejrůznější literatuře zaměřující se touto problematikou. Primární prevence by měla být uskutečňována zejména v rodině jedince, pak-li ji rodina neposkytuje, měla by to napravit škola, do které dítě dochází. V dnešní době na základních školách nepracuje jedinec, který by měl vzdělání v sociální oblasti a zabýval se prevencí. Na základních školách může pracovat například metodik prevence, či výchovný poradce. Tito odborníci se mohou prevencí zabývat, ale nezabývají se jí v takovém rozsahu, jak by v některých případech bylo potřeba. Tuto funkci by mohl naplňovat právě školní sociální pracovník. Školní sociální pracovník by měl vzdělání v sociální oblasti, což obnáší znalost sociálně-patologických jevů, orientaci v řešení vzniklé nepříznivé situaci jedince, možnosti nápravy, apod.

V jaké oblasti se bude pohybovat diplomová práce pro mě bylo jasné. Chtěla jsem se věnovat problematice ve školním prostředí. Potom jsem hledala možnosti spojení školního prostředí a sociální práce a oblast prevence je pro mne jednou z nejdůležitějších v rámci školního prostředí. První kapitola se zaměřuje právě na školního sociálního pracovníka. Literatura tento pojem moc často neuvádí, takže získat informace nebylo jednoduché. Sociálně patologické jevy, které se na základních školách vyskytují nejčastěji jsou náplní kapitoly druhé. Z médií a literatury se lze dozvědět, jaké patologické jevy jsou dětmi a mladistvými páčány nejčastěji. Je až neuvěřitelné, že současní žáci základních škol se často dopouštějí chování, které je nepřijatelné. Takové chování je zaměřeno jak proti vrstevníkům, tak proti vyučujícím. Dříve byl učitel považován za autoritu a nikdo z žáků si na něj nedovolil. Dnes je tomu bohužel jinak. Následující kapitola více přibližuje sociální klima ve škole a školní třídě, které může ovlivňovat chování žáků. Poslední kapitola je zaměřena na prevenci, blíže na prevenci na základní škole a služby sociální prevence zaměřené na děti a mladistvé

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ŠKOLNÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Nalézt jednoznačnou definici pro spojení školní sociální pracovník není vůbec jednoduché už jen z toho důvodu, že v literatuře věnující se sociální práci jen velmi zřídka objevíme byť jen krátký článek zabývající se školní sociální prací, tudíž i školním sociálním pracovníkem. Na začátek si tedy budeme definovat obecný pojem, kdo je sociální pracovník.

„Sociální pracovník, jako osobnost je prvním krokem ve struktuře sociální práce, prostřednictvím kterého se sociální práce dostává ke klientům v sociálním prostředí.“ (Laca, 2006, str.329). Sociální pracovník je odborník, který vlastní osobnostní předpoklady, vlastnosti a schopnosti. Snaží se jednotlivce, skupinu, komunitu, či společnost naučit správným postojům. Podporuje a vede klienta k získání vlastní odpovědnosti a k využití vlastních zdrojů při řešení nepříznivé situace. Z hlediska pracovních funkcí lze sociálního pracovníka zařadit jako: sociální pracovník jako psychoterapeut (poradenství); sociální pracovník jako pedagog; sociální pracovník jako manažer; sociální pracovník jako vědec a výzkumník; sociální pracovník jako osobnost. (Laca, 2006, str. 335-337)

Školního sociálního pracovníka si vydefinujeme dle Tokárové a Matulayové (2013, str.470) jako osobu, která poskytuje své služby škole, jakožto instituci a zároveň se podílí na fungování sociálních funkcí školy. Školní sociální pracovník by měl zvládat orientaci v sociálním prostředí, poskytovat služby žákům, rodinám a okolí a zároveň být schopen působit v interdisciplinárním týmu. Co nemůžeme opomenout je fakt, že školní sociální pracovník hraje velmi důležitou roli v oblasti prevence, myslíme především prevenci primární. Spolu s několika dalšími subjekty také pomáhá naplňovat sociální funkce.

Výchovná funkce-zde můžeme řadit především formování vlastní osobnosti. **Vzdělávací funkce**-zejména osvojit si obsahy kultury. **Kvalifikační funkce**-cílem kvalifikační funkce je především získání znalostí, kvalifikace například pro výkon budoucího povolání. **Integrační funkce**-zahrnuje toleranci a respekt k druhým lidem, také umožňuje kontakt s druhými lidmi. **Selektivní funkce**-škola ovlivňují přístup k řadě zaměstnání a také k dosažení materiálního zabezpečení. **Ochranná funkce**-zde můžeme zařadit právě prevenci před patologickými jevy.

Resocializační funkce-jedná se o resocializaci jedince zpět do společnosti. (Materiály do školy [online]).

Matulayová (2008) uvádí, že školní sociální pracovník může uplatnit svoje vědomosti o mechanismu vlivu sociálního prostředí na jednotlivce v systému vztahů rodina-škola-komunita. Školní sociální pracovník dokáže rozpoznat rizika i potenciál sociálních vztahů, má poznatky o vývoji ohrožení dětí a mládeže, především o negativních sociálních vlivech. Takovíto pracovníci mohou asistovat zaměstnancům školy a rodinám dětí při identifikaci různých problémů, se kterými žáci přicházejí. Kompetence a úlohy školního sociálního pracovníka jsou jednoznačně odlišné od pedagoga školy a také od asistenta pedagoga, či školního psychologa. (Sociální práce [online]).

Na další z mnoha funkcí školního sociálního pracovníka upozorňuje také autorka Krčková (2008), která říká, že takový pracovník by mohl plnit množství variabilních úkolů, které by především záležely na aktuální potřebě dané školy. Mohl by také působit jako prostředník mezi školou, rodinou, veřejností a odborníky. Také by měl mít vymezený určitý čas na konzultační hodiny pro žáky a rodiče. (Sociální práce [online]).

V rámci výzkumu, který je uveden v časopise Sociální práce můžeme uvést zajímavá tvrzení učitelů a učitelek, kteří byli dotazováni na oblast školního sociálního pracovníka. Autor výzkumu se dotazoval, na jakou konkrétní oblast by se měl školní sociální pracovník zaměřit nejvíce. Respondenti zde uvedli, že nejvíce by se měl sociální pracovník zaměřit na záškoláctví, nejméně pak na vývojové poruchy žáků. Respondenti také odpovídaly na otázku v jaké oblasti (z hlediska obecnějšího) by měl školní sociální pracovník ve škole působit. Z výsledků výzkumu vyšlo, že se jedná zejména o oblasti: posuzování rodinného prostředí žáků v případě problémů; poradenství žákům, rodičům, ale i učitelům a dalším pracovníkům školy o systému sociálního zabezpečení a sociálně-právní ochraně dětí a mládeže; spolupráce s rodinou žáka, orgány sociální starostlivosti a s jinými institucemi a organizacemi; organizování preventivních aktivit zaměřených na prevenci sociálně-patologických jevů ve škole.

Dle článku uvedeného v časopise Sociální práce je nejhlavnějším a nejdůležitějším úkolem školního sociálního pracovníka prevence sociálně patologických jevů, vyhledávání činnosti v této oblasti a intervence při vzniklých problémech dítěte. (Sociální práce [online]).

Také podle Matouška (2003, str.164) je obecným cílem školního sociálního pracovníka sociální prevence. Jedná se tak o soubor opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání. Jedná se zejména o takové druhy, které ohrožují základní hodnoty společnosti (např. kriminalita, násilí, toxikomanie, rasismus,...)

1.1 Pozice školního sociálního pracovníka

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, tak se autoři v odborné literatuře shodují na tom, že hlavním úkolem školního sociálního pracovníka je především prevence a to jak prevence primární, tak sekundární a následně i terciární.

Národní asociace sociálních pracovníků stanovila standardy pro výkon pozice školního sociálního pracovníka. Jedná se o kritéria, kterými by se takový odborník měl řídit, která jsou důležitá pro výkon sociální práce v oblasti školství.

Dle NASW (2012) jsou uvedeny standardy pro školní sociální pracovníky:

Etika a hodnoty-školní sociální pracovníci dodržují etiku a hodnoty profese sociální práce. Řídí se etickým kodexem, který slouží jako vodítko k etickému rozhodování a zároveň slouží k pochopení jedinečných aspektů školní sociální práce ve vztahu k potřebám studentů, rodičů a komunity. *Kvalifikace*-školní sociální pracovníci musí splňovat ustanovení stanovené NASW. Podmínky v rámci kvalifikace školního sociálního pracovníka se řídí místním vzdělávacím systémem každé země. *Hodnocení*-školní sociální pracovníci provádí hodnocení jednotlivce, rodin, systému a organizace s cílem zlepšit studentovy sociální, emocionální, behaviorální a akademické výsledky. *Intervence*-školní sociální pracovníci rozumí postupům a v intervenci využívají postupy, které jsou prověřeny a známy. *Rozhodování a praktické hodnocení*-školní sociální pracovníci shromažďují, analyzují, syntetizují a šíří údaje související s jejich praxí. *Zachování záznamu*-školní sociální pracovníci uchovávají přesná data a záznamy, které jsou důležité pro plánování, implementaci a hodnocení školní sociální služby. *Pracovní zátěž*-školní sociální pracovníci organizují svou pracovní zátěž, aby plnili své povinnosti a vyjasnili svoji rozhodující roli v rámci vzdělávací působnosti školy nebo oblasti, ve které pracují. *Profesionální vývoj*-školní sociální pracovníci usilují o neustálé zvyšování znalostí a dovedností, aby byli schopni poskytovat studentům a jejich rodinám nejaktuálnější a prospěšné služby. *Kulturní kompetence*-školní sociální pracovníci zajistí, aby studentům a jejich rodinám byly poskytovány služby v kontextu multikulturního porozumění.

Interdisciplinární vedení a spolupráce-školní sociální pracovníci působí ve vedoucím postavení v rámci rozvoje pozitivního klimatu školy. Spolupracují se školní správou, zaměstnanci školy, členy rodiny a komunitou odborníků. *Obhajoba*-Školní sociální pracovníci se snaží zajistit, aby měli všichni studenti rovný přístup ke vzdělání a službám.

Tabulka 1- Povinnosti a kompetence školního sociálního pracovníka

Funkce	Povinnosti a kompetence
Hodnocení potřeb žáků	Používá hodnotící dovednosti k určení speciálních potřeb žáků
Plánování a hodnocení programu	Zajišťuje vklad přeplánování a hodnocení programu a přispívá k rozvoji politik v rámci oddělení či systému
Přímá služba	Používá vhodné metody soc.práce v situacích, které ovlivňují edukační vývoj žáka
Advokacie	Zajišťuje roli advokáta, aby se ujistil, že edukační, sociální, emoční a materiální potřeby žáka jsou zabezpečené v souladu s platnou legislativou, pravidly a pokyny
Poradenství/výchova	Zajišťuje poradenství a poskytuje své zkušenosti z výkonu soc.práce a souvisejících služeb učitelům a dalším pracovníkům školy, angažuje se ve vzájemné výměně informací s komunitními agenturami
Koordinování/vyjednávání	Slouží také jako vyjednač mezi komunitou mimo školy a komunitou ve škole a propaguje využití zdrojů a pozitivní vztah s okolím
Management	Organizuje čas, zdroje a množství práce v souladu s respektováním kompetencí a zajištěním přesné dokumentace a případové evidence
Odborná praxe a rozvoj	Je vzorem odborného růstu a rozvoje, jedná dle profesionálního etického kodexu

1.2 Školní sociální práce a legislativa

Zakotvení školní sociální práce v legislativě České Republiky se bude hledat jen velmi těžce. Pro školního sociálního pracovníka momentálně není v zákonech žádný prostor. Školní sociální pracovník není zakotven v žádném ze zákonů.

V zákoně 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je oprávněn vykonávat přímou pedagogickou činnost na školách pouze učitel, speciální pedagog, vychovatel, pedagog volného času, psycholog, asistent pedagoga, trenér a vedoucí pedagogický pracovník. Do tohoto zákona by však školní sociální pracovník ani nemohl být přidán, jelikož nemá pedagogické vzdělání.

Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) upravuje pouze náležitosti výše uvedených škol, podmínky vstupu na danou školu, nutnost plnit povinnou školní docházku nebo například funkci ředitele školy.

Jediný zákon, kde by mohl být zařazen školní sociální pracovník může být zákon o sociálních službách 108/2006 Sb., který definuje sociálního pracovníka jako takového, nikoli však školního sociálního pracovníka, byť tuto činnost nijak neomezuje. Podmínkou pro ukotvení v zákonu však zůstává fakt, že daná škola by musela být registrovaná jako poskytovatel sociálních služeb.

2. VYBRANÉ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Pojmem sociální patologie můžeme označit jevy sociálně nezdravé, nenormální či obecně společensky nezdravé, přesněji tedy jevy společensky nebezpečné, negativně sankciované formy deviantního chování. Za sociálně patologické považujeme jevy škodlivé, přímo ohrožující společnost nebo konkrétního jedince. Část sociálně patologických je jasně definována a překročení společenských norem podléhá trestnímu postihu. (Bártlova, 1998, str.6-7)

Sociálně patologické jevy mládeže včetně kriminality spadají pod různé oblasti, jako například kriminologie, psychologie, pedagogika, či řada dalších. Pojem sociálně patologické

jevy považujeme za ten nejširší. Sociální patologie je předmětem mnoha vědních disciplín, proto ji lze označit jako multidisciplinární. (Martínek, 2009, str. 9-11)

Důležité je také rozlišovat, zda se jedná o jevy sociálně patologické, či sociálně deviantní. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se jedná o totéž, není tomu tak. Rozdíl je ten, že jevy patologické jsou vždy pro společnost či jedince negativní, což u jevů deviantních nemusí vždy platit.

Můžeme také pozorovat, že se sociálně patologické jevy proměňují. Dříve jsme zde řadili zejména sebevraždy, alkoholismus, homosexualita, prostituce, rozvodovost, nezaměstnanost a vojna. Dnes zde řadíme zejména:

- Kriminalita a delikvence
- Patologické závislosti
- Sebevražednost
- Prostituce a pohlavní nemoci
- Patologie rodiny
- Xenofobie a rasismus
- Agresivita a šikanování (Kraus, Hroncová, 2007 str.11)

„Sociální patologii se často vytýká, že je popisná, že je vlastně jen sbírkou sociálních problémů. Známe různé způsoby sloužící k vysvětlení sociálně patologických jevů. Znamé jsou přístupy biologické (nejčastěji na bázi dědičnosti), rasistické, psychoanalytické, sociologické, komplementární, mnohofaktorové aj.“ (Ondrejko, 2009, str.6)

2.1 Šikana

Vůbec nejznámějším a nejrozšířenějším sociálně patologickým jevem nejen na základních školách je šikana. Hovoří se o ní dnes a denně a stále ji můžeme vzhledem k vzrůstajícím tendencím považovat za největší problém na školách. Většina škol není schopna tento problém včas zachytit.

Šikanování řadíme do kategorie agresivního chování. Agresivita, která je nedílnou součástí šikanování se stává v současnosti celosvětovým problémem. V současné době se posouvá věková hranice šikanování a způsob, který je častěji více bezohledný a brutální. S šikanou se

můžeme setkat již v období mladšího školního věku. Šikanování můžeme charakterizovat také jako úmyslnou snahu získat nad jinými jednotlivci psychologickou nebo společenskou a hmotnou výhodu prostřednictvím ubližování, výsměchu, zastrašování a hrozeb. (Kraus, Hroncová, 2007, str.220)

Nejčastěji se však šikana vyskytuje u dětí staršího školního věku, jelikož zejména chlapci v těchto letech mají již dost fyzické síly, kterou potvrzují svůj status ve skupině. Mezi rizikovější jedince řadíme ty, kteří již dříve měli návyk jednat nepřiměřeně, až agresivně. Můžeme říci, že šikanování má s věkem stoupající tendenci. Ve většině případů má formu fyzického násilí, popřípadě vydírání.

Šikanující agresor bývá většinou fyzicky zdatný a silný s potřebou se prosadit a předvádět. Bývá často necitlivý a bezohledný. Znakem také bývá, že se za své chování necítí vinen. Bývá podprůměrný a méně úspěšný žák. V jeho chování pozorujeme zjevný nedostatek citlivosti a ohledu k ostatním. Co se týká rodičů šikanujících, tak ve většině případů bývají více tolerantnější vůči agresivnímu chování, jelikož sami ve výchově užívají fyzické tresty. Považují za účinnější násilné řešení problémů než jiný způsob.

Šikanovaná oběť trpí často nějakým handicapem. Charakterizují se svou tichostí, plachostí, úzkostí a nejistotou, často děti s nízkým sebevědomím. Tyto děti bývají zvyklé se někomu podřizovat. Typická je jejich fyzická slabost a neobratnost, někdy jsou obézní nebo jinak nápadného zevnějšku. Často nemají dobrý sociální status, často jsou to samotáři. Ostatní děti je považují za nesympatické a zvláštní. Důvody k šikanování těchto dětí jsou různé, často to bývá příslušnost k nižší sociální vrstvě, rasová odlišnost, apod. Tyto děti nejsou sociálně zdatné, neumějí navazovat kontakt a často bývají pasivní. (Vágnerová, 2002, str.284-285)

Druhy šikany:

- 1.) Fyzická agrese- agresor využívá fyzické násilí, popřípadě také předměty, které výrazně napomáhají brutalitě (baseballová pálka,..)
- 2.) Slovní agrese a zastrašování- agresor vyhrožuje fyzickým útokem, oběť zastrašuje,..
- 3.) Krádeže, ničení a manipulace s věcmi- agresor oběti ničí její věci, nebo si je půjčuje a varcí poškozené (školní pomůcky,..)
- 4.) Násilné a manipulativní příkazy- nucení oběti k nepříjemným činnostem a úkolům (odevzdávání svačiny,..) (Policie [online]).

Abychom mohli šikanu správně vyšetřit, je nutné znát, v jakém stádiu se nachází. Šikana graduje a proto má tendenci růst a vyvíjet se. Pokud se zaměříme na šikanu na školách, tak nás zajímají právě první dvě stádia, jelikož v těchto stádiích je škola schopna sama šikanu řešit, v rozvinutějších stádiích je již za potřebí odborníka.

První stádium: zrod ostrakismu. V tomto případě se jedná o počáteční fázi, kdy převažují zejména psychické formy násilí. Šikanovaný jedinec stojí na okraji skupiny a je mezi skupinou neoblíbený. Šikanující se s šikanovaným odmítají bavit, dělají mu naschvály a pomlouvají ho. Již tyto situace můžeme považovat za zárodečné podoby šikanování, které obsahují riziko dalšího negativního vývoje. (prevence-praha[online]).

Druhé stádium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace. V tomto stádiu je typické, že si šikanující vybíjejí svoji zlost na ostrakizovaném, nějakým způsobem se na něm odreagovávají. Důvodů k vybíjení zlosti je mnoho, od stresu z písemné práce po nudu. Dochází k přitvrzování manipulace a fyzické agresí. (prevence-praha[online]).

Třetí stádium: vytvoření jádra agresorů. Toto stádium považujeme za klíčový moment. Dochází k vytvoření tzv. jádra, kdy se skupinka lidí, kteří systematicky šikanují oběti. Klíčové stádium to nazýváme proto, jelikož v tomto momentu dochází k rozhodnutí, zda se šikana bude vyvíjet dále. (O drogách [online]).

Čtvrté stádium: většina přijímá normy agresorů. Šikanování se stává nepsaným pravidlem. Jen málokdo dokáže vzdorovat a postavit se proti. Také žáci, kteří jsou jinak mírní a ukázněni se začnou projevovat krutě a účastní se šikanování.

Páté stádium: totalita, neboli dokonalá šikana. Typické je rozdělení žáků na dvě skupinky (otrokáře a otroky). Ve skupině vítězí zlo. Brutalita se považuje za normální. (nicm[online]).

2.2 Záškoláctví

Spousta dětí, především na druhém stupni základních škol se potýká s problematikou záškoláctví. Pro tuto skupinu dětí je typická nechuť a nenávisť ke škole a to je hlavním důvodem k záškoláctví. Místo toho, aby plnily školní docházku tráví čas mimo školu, ať již venku se svými stejně patologickými vrstevníky nebo po odchodu rodičů do práce sami doma. Častým jevem je také simulace nemoci, což ale nemůžeme považovat za záškoláctví, jelikož rodiče o tomto jevu vědí a je pouze na jejich uvážení, jak se k této situaci postaví.

Jedná se o jev, kdy žák úmyslně vynechává školní docházku. Vynechává vyučovací hodiny bez omluvy a velmi často také bez vědomí, případně souhlasu rodičů. (Kraus, Hroncová, 2007, str.292)

Záškoláctví řadíme do poruch chování únikového typu, která je vyvolaná třemi základními příčinami: negativním vztahem ke škole (důvodem mohou být vysoké požadavky kladené na dítě ve škole, menší rozumové nadání žáka, ale mohou to být i mimořádné vědomosti a schopnosti, což může vést k tomu, že se dítě ve škole nudí, dítě také může mít strach z nějakého vyučovacího předmětu, který mu nejde, může mít strach ze zkoušení, či z osobnosti některého učitele, řadíme zde také strach ze spolužáků, případně šikany), vlivem rodinného prostředí (dysfunkční vztahy uvnitř rodiny, nezájem rodičů o prospěch dítěte, přehnaná péče nebo příliš vysoké nároky kladené na výkon dítěte, přílišná přísnost ze strany rodičů) a trávení volného času (příčinou záškoláctví může být nevhodný způsob trávení volného času způsobený negativním vlivem vrstevníků v partě, důvodem může být také závislostní chování projevující se zneužíváním drog a sháněním peněz na ně nebo například chudoba rodiny a dítěte- obstarávání peněz nelegálním způsobem, např. prostituce, drobné krádeže)

Záškoláctví má dvě formy:

- 1.) Impulsivní (nepřítomnost ve škole není předem plánovaná)
- 2.) Účelové a plánované (žák má předem vše naplánované) .

(Sociální práce [online]).

Typologie záškoláctví:

- 1.) Záškoláctví u problémových dětí- vyskytuje se zejména u dětí, kteří často patří k nejslabším ve třídě i z hlediska dosahování vyučovacích výsledků. Pro tyto žáky je typická porucha chování včetně konfliktů se spolužáky, agresivní chování, podvody, lži a nezájem o školu
- 2.) Záškoláctví u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí- jedná se o děti žijící v nevyhovujících sociálních a kulturních podmínkách. Řadíme zde zanedbávání dítěte, zanedbávání výchovy a vzdělávání. U této skupiny dětí dochází k emocionální deprivaci, jelikož rodiče jsou osobnostně nezralí, problémoví a často se nedokážou spolehlivě postarat o děti. Rodiče mají ve většině případů nízké vzdělání a nedochází u

nich k podpoře dítěte, aby chodilo do školy. Celkově můžeme říci, že děti jsou zanedbané.

- 3.) Záškoláctví jako porušení sociální normy- za normu zde považujeme povinnost dítěte navštěvovat školu a účastnit se školní docházky. V zákoně nalezneme povinnost rodičů vychovávat děti k této povinnosti. V případě, že rodiče tuto povinnost nedodržují, tak tuto situaci můžeme považovat jako porušení zákona rodiči.
- 4.) Záškoláctví jako reaktivní akt- dítě se záměrně vyhýbá nepříjemné situaci a řeší ji únikem, který bývá často nepromyšlený. Za motiv považujeme strach z neúspěchu, ironizování, nebo v poslední době velmi často také strach z násilí ze strany spolužáků.
- 5.) Záškoláctví jako zábava- ve většině případů se vyskytuje u žáků, kteří nejsou obvykle problémoví. Motivem bývá vidina toho, zažít něco jiného, příjemnějšího a lákavějšího, než je plnění školních povinností. Čas tráví se svými vrstevníky. Problémem u tohoto typu je, že si děti pochybným způsobem obstarávají omluvenky a vzniklou situaci řeší podvodem. (Kraus, Hroncová, 2007, str.295,296)

2.3 Návykové látky

„Alkohol je dobrý tehdy, když potřebujeme něco zapít - ať už je to něco příjemné nebo zlé. Když to zapijíme moc dlouho, tak se ale utopíme.“(Alkoholik [online]).

Nezbytnou součástí této kapitoly je zmínka o požívání alkoholu dětmi a kouření. Stále více se dozvídáme nejen z médií, ale také od svých známých a přátel o tom, že se někde opilo dítě, že při policejním zátahu v baru 14 leté dítě nadýchalo určité promile alkoholu a spoustu dalších negativních spojitostí. Děti v této době mají velmi pozitivní vztah jak k alkoholu, tak ke kouření cigaret. Ve většině případů je právě rodina ta, která dítěti dá do ruky alkohol jako první, byť jen v malém množství. V dítěti to může vytvořit dojem, že je to naprosto normální. Co se týká cigaret, tak ty děti mohou poprvé taky vidět v rukách rodičů ,ale jelikož je běžné kouření na veřejnosti, tak ne vždy tomu tak musí být. Pro děti školního věku je také typické, že rády experimentují, což může mít za následek právě požití alkoholu.

Alkoholismus chápeme jako nadměrné či pravidelné pití alkoholu, spojené s nebezpečím získání návykového chování. Tento sociálně patologický jev má nepříznivý dopad jak na jedince, jeho rodinu, tak na celou společnost. I přes tuto skutečnost je však společnost k požívání alkoholu vysoce tolerantní.(Bártlova, 1998, str.20)

Alkohol, stejně jako ostatní drogy je pro děti a mladistvé více nebezpečné než pro dospělé. Už i při občasném požití hrozí riziko oemnocnění nervového systému a jater, jelikož játra nejsou schopna odbourávat alkohol v takové míře jako u dospělých. Čím dříve začnou děti a mladiství pít, tím větší je riziko pozdějšího přechodu na jiné tvrdé drogy. Obecně také platí, že čím dřív začne mladý člověk pít, tím je vyšší rychlost nástupu případné závislosti. Riziko ohrožení alkoholismem se dále také zvyšuje u těch jedinců, jejichž otec či matka jsou závislí na alkoholu. (Alkoholik [online]).

Na základě výzkumů bylo zjištěno, že děti nejčastěji dostávají alkohol právě doma, od rodičů jej dostávají jako lék. Abstinence se dětem a mládeži nejeví jako imponující. V dětském kolektivu je pití alkoholu běžné a je většinou provázeno i nějakou další delikvencí. Děti, které mají tendenci pít jsou většinou žáci neukáznění, problémoví a s horším prospěchem, ale také žáci družní, kteří jsou v kolektivu oblíbení. I přes vysokou informovanost dětí o škodlivosti alkoholu stále roste tolerance k pití alkoholických nápojů a odmítání abstinence jako životního programu. Věková hranice pro podání alkoholu je v České republice 18 let, což se liší například od USA a Japonska, kde mohou legálně alkohol konzumovat od 21 roku. Zajímavým, nikoli však překvapivým faktem je, že základní legislativní normu, která zakazuje nezletilým konzumovat alkoholické nápoje, nedodrжуje 90% dětí školního věku. (Sociální Práce [online]).

Zdravotním rizikem nejen pro děti, ale i pro dospělé je kouření. Trend kouření v České republice nemá zatím výraznou klesající tendenci. „Podle výsledků z roku 2000 (studie NEAD, 4600 středoškoláků z pěti moravských okresů) mají do 15 let první zkušenost s cigaretou tři čtvrtiny všech dospívajících. Pravidelně začalo před patnáctým rokem kouřit 29% dotázaných a pravidelně každý den kouří více než 40 % středoškoláků“. (Více zde: <http://socialni-prace.webnode.cz/alkoholismus-a-koureni/>). Výzkumy také ukazují, že důvodem ke kouření je ve většině případů tlak vrstevnických skupin. (Sociální práce [online]).

Tabulka 2-Rizikové faktory, které zvyšují nebezpečí alkoholizmu u dětí mladistvých

Týkající se subjektu (dítě nebo dospívání)	Týkající se společnosti
Duševní poruchy a poruchy chování dítěte	Alkohol, tabák a drogy dostupné a aktivně nabízené (reklama)
Pití matky v těhotenství	Chudoba, nedostatek příležitostí, náhlé sociální a politické změny, nestabilita
Setkání s alkoholem, tabákem nebo drogou v mladém věku	Nedostatek příležitostí k uplatnění
Poškození mozku při porodu, úrazu hlavy	Společnost nenabízí dobré možnosti, jak trávit volný čas
Dlouhodobé bolestivé onemocnění	Společenské normy a zákony se ke zneužívání drog staví kladně
Neschopnost zvládat stresové situace	Neinformovaní nebo lhostejní političtí vůdci
Nedostatek dovedností ve vztazích	Nespolupracující sdělovací prostředky
Nízké sebevědomí	Pohyb obyvatel vedoucí k nestabilitě vztahů
Po alkoholu výrazně převažují příjemné pocity	Rasová nebo jiná diskriminace, jazyková bariéra, vysoká kriminalita
Nízká schopnost vzdorovat nepříznivému vlivu okolí	
Sklony k násilí a agresivitě, špatné sebeovládání	
Nižší inteligence	

Zdroj: (Výzkum-mládež [online]).

Co se týká užívání drog, tak mladí Češi stále vedou evropské statistiky uživatelů konopných drog. Podle statistik má až 42% dětí ve věku 15 let zkušenost s konopím. V posledních letech také začala zase stoupat popularita extáze a velkým problémem jsou také drogové náhražky, takzvané legal highs. Nejvíce vyráběného pervitinu v Evropě pochází z České republiky. Pokud bychom si uvedli žebříček zobrazující počty úmrtí na předávkování v jednotlivých zemích, tak Česká republika by se nacházela na konci tohoto žebříčku evropských zemí. (Idnes [online]).

2.4 Násilí a agrese

„ Agrese je chování, které vědomě a se záměrem ubližuje, násilně omezuje svobodu a poškozuje jiné osoby nebo věci.“ (Komondor [online])

„ Násilí je záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu.“ (WHO [online])

Agrese a násilí patří neodmyslitelně k sobě, už jak je vidět podle výše uvedených definic. V dnešní době je neustále slyšet, jak v televizi, tak od veřejnosti, že již na základních školách dochází k násilí, či agresi, jak jedince vůči vrstevníkovi, tak jedince vůči autoritě (učitel, ředitel,..) Děti se stávají čím dál víc agresivnějšími, násilnickými, věčně nespokojenými. Toto lze připisovat různorodým faktorům jako například velmi nedůsledná výchova rodičů, či nevhodné trávení volného času a mnoho dalších.

Dle Martínka (2009, str.38-40) se agrese dělí:

- 1.) Fyzická aktivní přímá agrese-jedná se zejména o bití jedince, fyzické ponižování, agresor využívá fyzické síly nad obětí. Ve školním prostředí toto chování lze definovat jako šikanu.
- 2.) Fyzická aktivní nepřímá agrese-tato forma je typická najmutím jiného člověka za účelem ublížit oběti. Původní agresor přihlíží a vymýšlí způsoby, jak oběti ublížit. Přímé agrese se neúčastní, vystupuje jako pozorovatel a rádce.
- 3.) Fyzická pasivní přímá agrese-fyzické bránění jedinci v dosahování jeho vytyčených cílů. Ve školním prostředí častá forma agrese. Řadí se zde například ničení školních pomůcek, znehodnocení pokusu v biologii, chemii.
- 4.) Fyzická pasivní nepřímá agrese-typické je odmítnutí splnění určitých požadavků. Ve škole-odmítnutí uvolnit místo v lavici, nepomoc postiženému spolužákovi v případě jeho potřeby.
- 5.) Verbální aktivní přímá agrese-ve škole jedna z nejčastějších forem. Jedná se o nadávky, ponižování, urážky.
- 6.) Verbální aktivní nepřímá agrese-jedná se o rozšiřování pomluv o druhém, kterému je tímto ubližováno. Jedná se o psychické ubližování, pomlouvání oblečení,..Řadíme zde také posměch, či intriky, drobné legrace, díky kterým se oběť necítí dobře.

- 7.) Verbální pasivní přímá agrese-totální ignorace druhého člověka, odmítnutí pozdravit, odmítnutí jakýmkoli způsobem komunikovat s druhým jedincem.
- 8.) Verbální pasivní nepřímá agrese-jedná se o nezastání někoho, kdo je nespravedlivým způsobem trestán, či napadán.

Co se týká forem násilí, lze definovat několik jako například zanedbávání, fyzické násilí, domácí násilí, ekonomické násilí, psychické či sexuální násilí. V rámci školy se však vyskytuje nejčastěji fyzické a psychické násilí.

Fyzické násilí-úmyslné užití síly s cílem způsobit fyzickou újmu, ublížit na zdraví, způsobit druhému bolest. V rámci školy se jedná zejména o bití, kopání, apod

Psychické násilí-úmyslné způsobení psychické újmy zejména hrozbami či ponižováním. Řadíme zde urážky, slovní napadání nebo dokonce vyhrožování fyzickým ublížením.(Rosa-os. [online])

2.5 Ostatní sociálně patologické jevy

Mezi další sociálně patologické jevy řadíme krádeže, lhaní, útěky a toulky a v neposlední řadě také sebevraždy.

Dítě může mít různé důvody a motivace ke krádežím. Často to také signalizuje to, jaké má dítě problémy. Dítě může krást pro sebe: zde je základem nežádoucí aktivity potřeba získat něco, čehož dítě nemůže dosáhnout jiným sociálně přijatelnějším způsobem. Dítě může krást pro druhé: příčinou takových krádeží je často potřeba být respektován u druhých, či potřeba získání určité prestiže. Dítě může krást pro partu: krádež zde může být jako výraz snahy udržet si svoji pozici v partě, na druhou stranu krádež může souviset se sociálními normami party, kdy je toto jednání považováno za žádoucí, či dokonce povinné.(Vágnerová, 2002 str.282-283)

„Lež je záměrný podvod, kterým chceme oklamat jinou osobu s cílem dosáhnout vlastního prospěchu.“ (Sociální práce [online])

Rozlišujeme několik druhů lží:

- 1.) Instrumentální lež-důvodem k této lži je zabránění prozrazení vlastní viny a získání odměny nebo prospěchu
- 2.) Neinstrumentální lež-můžeme dále rozdělit na nutkavé lhaní a zbožná přání. Zbožná přání jsou typičtější pro malé děti a jsou vyvolávána dětskou touhou po tom, aby něco bylo lepší. Nutkavé lhaní je charakteristické tím, že dítě si je vědomo, že neříká pravdu, ale samo dítě neví, proč to vlastně dělá.
- 3.) Prosociální lež-jedná se o záměrnou lež, kdy dítě lže z toho důvodu, že nechce druhému člověku ublížit, snaží se chránit jeho city.
- 4.) Nezáměrná lež-podrobněji rozdělujeme na další tři druhy:
  - a.) Bájná lhavost-v tomto případě dítě není schopno odlišit fantazii od skutečnosti
  - b.) Nevědomá obrana-dítě není schopno samo sobě přiznat, že se dopustilo špatné věci a podvědomě tento stav tají
  - c.) Nezáměrná lež-dítě na základě nepravdivé informace pronese určitý výrok, ale je přesvědčeno, že říká pravdu.(Sociální práce [online])

Pokud budeme hovořit o útěcích a toulání, tak to lze interpretovat jako určitou formu únikového jednání. Dítě tak řeší svůj problém útekem z prostředí, které se mu z určitého důvodu jeví jako ohrožující nebo jinak nepřijatelné. Existují různé formy útěků, které mají jak odlišný projev, tak i odlišnou motivaci:

- 1.) Reaktivní, impulzivní útky-reakce na nezvládnutou situaci doma, či ve škole. Smyslem může být například potřeba úniku před trestem, který je pro dítě nesnesitelný, od člověka se kterým nechce žít.
- 2.) Chronické útky-často jsou plánované a připravované. Jsou důsledkem dlouhodobějších problémů. Občas mívají přesný cíl, například osobu, ke které dítě utíká. S takovými útky se setkáváme zpravidla u dětí znarušených, či nefunkčních rodin, kde dítě nemá žádné rodinné zázemí, není citově akceptováno a někdy je také citově využíváno a týráno.
- 3.) Toulání-typické je dlouhotrvající opuštění domova, které většinou navazuje na útky. Toulání je často spojeno s dalšími odchylkami v chování, sloužícími například jako prostředek zajištění živobytí. Děti, které se toulají často také kradou nebo prostituují, či bývají zneužívány. U takovýchto dětí je vyšší pravděpodobnost, že začnou užívat drogy nebo alkohol.(Vágnerová, 2002, str.281)

Sebevraždu označujeme jako vědomé a úmyslné ukončení vlastního života. U dětí tento jev nebývá tak častý, ale někdy se vyskytuje. Nejčastěji se sebevraždy vyskytují u populace ve věku mezi 15-45 roky. Za obzvlášť rizikové je označováno období od patnácti do dvaceti let věku. Mnohem častější než dokonalé sebevraždy jsou však pokusy o sebevraždu.

Sebevražednost hraje důležitou roli u mladých lidí a adolescentů, často to bývá jako reakce na otřes či východisko z těžké krize. Častěji se zabíjejí chlapci kolem puberty a dále ti, kteří se již pokusili o sebevraždu.(Bártlová, 1998, str.31-32)

3. SOCIÁLNÍ KLIMA ŠKOLNÍ TŘÍDY A ŠKOLY

Pojem klima pochází z řeckého slova, které překládáme jako podnebí, ale v běžné životné činnosti termín spojujeme pro pojmenování určitého prostředí jako atmosféry, či projevu činnosti. V tomto přeneseném významu se také v pedagogice začaly používat začaly používat pojmy klima školy, klima třídy, atd.(Koštrnová, 2014 str.6)

Termínem sociální klima označujeme jevy dlouhodobé, typické pro určitou třídu a určitého učitele po několik měsíců, či dokonce let. Tvůrci sociálního klimatu jsou všichni žáci dané třídy, skupinky žáků v dané třídě, jednotliví žáci, všichni učitelé vyučující v dané třídě a v poslední řadě učitelé jako jednotlivci.(Mareš, 1998, str.4)

„Termín sociální klima třídy označuje sociálně-psychologické jevy (interakce, komunikace, jejich subjektivní i sdílené vnímání a hodnocení) dlouhodobé, typické pro danou třídu a daného učitele po několik měsíců či let. Jejich účastníky a tvůrci jsou: žáci celé třídy, skupinky žáků v dané třídě, jednotliví žáci, dále všichni učitelé vyučující v dané třídě a konečně učitelé jako jednotlivci. Sociální klima třídy je zprostředkovaně ovlivněno též širšími sociální jevy, jako jsou sociální klima školy a sociální klima učitelského sboru. Nepůsobí ovšem globálně, ale výběrově. Na téže škole mohou existovat vedle sebe rozdílná sociální klimata v rozdílných třídách: od klimat působících na žáky pozitivně, až po klimata působící negativně.“(Klima.pedagogika [online])

Sociální klima také můžeme chápat jako dlouhodobější účinky sociálního prostředí působící na člověka a na jeho spokojenost. Představuje sociální systém organizace, představuje především interpersonální vztahy a pracovní chování zaměstnanců.(Laca, 2006, str.405)

Klima školy považujeme za projev celého školního prostředí (kulturní, sociální, personální a ekologické oblasti) ve vnímání, prožívání a hodnocení žáků, učitelů, rodičů a dalších aktérů školního života. Klima školy je vhodné zjišťovat formou propojení informací od různých aktérů, jejichž hodnocení je výsledkem vnímání a prožívání školního prostředí v delším časovém období. Co se týče obsahu informací, tak sledujeme především jak jsou žáci, učitelé a rodiče spokojeni s fyzickým prostředím školy, organizačním uspořádáním, obsahem výuky, s prací učitelů, chováním žáků, s přístupem vedení školy, atd.(Grecmanová, Dopita, 2012, str.6)

Termín sociální klima třídy označuje sociálně-psychologické jevy (interakce, komunikace, jejich subjektivní i sdílené vnímání a hodnocení) dlouhodobé, typické pro danou třídu a daného učitele po několik měsíců či let. Jejich účastníky a tvůrci jsou: žáci celé třídy, skupinky žáků v dané třídě, jednotliví žáci, dále všichni učitelé vyučující v dané třídě a konečně učitelé jako jednotlivci. Sociální klima třídy je zprostředkovaně ovlivněno též širšími sociální jevy, jako jsou sociální klima školy a sociální klima učitelského sboru. Nepůsobí ovšem globálně, ale výběrově. Na téže škole mohou existovat vedle sebe rozdílná sociální klimata v rozdílných třídách: od klimat působících na žáky pozitivně, až po klimata působící negativně.

Pojem klima nelze vysvětlovat pouze jako prostředí, je však kvalitou, která z tohoto prostředí vyplývá, dostává se do kontaktu se zkušeností člověka a zasahuje do interpretační roviny. Za nejdůležitějšího činitele při chápání klimatu považujeme lidského jedince. Prostedí a klima nejsou synonyma, ale přiznáváme jejich velmi úzkou souvislost.

„ Klima je psychosociální fenomén, který vzniká odrazem objektivní reality (prostředí) v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení jeho posuzovatelů. Klima nevzniká samo o sobě, nýbrž se vytváří. Jde o dlouhodobý jev. Délkou trvání se liší od atmosféry, která působí krátkodobě a je situačně podmíněná. Také je však závislá na prostředí a lidském vnímání.“(Grecmanová, 2008, str.9)

Jde tedy celkově o velmi rozšířený pojem, který lze těžko definovat pouze pár slovy. Do klimatu řadíme mnoho činitelů, kterými je ovlivňováno. I když je úzce spojováno s termínem prostředí, tak tomu tak není, odráží zde hlavně svoji kvalitu. Řada autorů uvádí rozdílné definice pojmu klima, proto nelze jednoznačně najít definici, která by pojem vysvětlovala. V souhrnu jde o dlouhodobý jev, který je ovlivněn mnoha činiteli. Role sociálního

pracovníka by mělo být vytváření pozitivního klimatu ve škole za pomoci metod sociální práce.

3.1 Typy klimatu školní třídy a školy

V průběhu historického vývoje nacházíme různé typy klimatu školy. Občas se také ukazuje, že školy na vesnici jsou něco jiného, než školy ve městě. Děti v městských školách mají větší problémy s disciplínou, agresivním a kriminálním chováním. Na druhou stranu na vesnicích je zřejmý vyšší tlak na výkon. Podle sociologických analýz je venkovská oblast spíše tradiční a konzervativní.

3.1.1 Typy klimatu školy podle druhu cílů

Ve škole s *kustodiálními cílovými aspekty* se vyskytují byrokratická správa, formální přístupy, orientace na uniformní pravidla a procedury. Mohou zde činit pouze to, co je předem předepsané. Učební látka se nařizuje, pracuje se rutinně, udržuje se zejména kontinuita a setrvačnost. Důležitou součástí je přizpůsobení se.

Pro školní klima charakteristické *edukativním cílovým zaměřením* je typické osobní nasazení a autonomie pedagogů, experimentování, tvořivost, spontánnost, flexibilita, emocionalita, časté inovace, samostatnost, svobodná vůle při tvoření školního života, apod. (Grecmanová, 2008, str. 75)

3.1.2 Demokratické klima školy

Pro toto klima je typická tolerance učitelů k žákům. Učitelé žákům často pomáhají, radí jim a nevytváří zbytečně stresové prostředí. Žáci mají k učitelům důvěru. Vztahy mezi spolužáky navzájem jsou nadprůměrné. U žáků se strach ze školy a školního prostředí sice objevuje, ale pouze ojediněle. U žáků převažuje pocit radosti ze školy a chuti k učení. U učitelů se setkáváme ve větší míře se spokojeností se svým zaměstnáním i přes to, že jsou na ně kladeny vysoké kvalitativní nároky.

3.1.3 Klima školy podle zájmu o lidi a nebo pracovní úkoly školy

- a.) „ velký zájem o lidské kontakty, malý zájem a pracovní úkoly školy
- b.) velký zájem pracovní úkoly školy, ale také o lidské stránky v životě školy
- c.) střední zájem o pracovní úkoly školy, ale také o lidské stránky v životě školy
- d.) malý zájem o lidi a také o pracovní úkoly školy
- e.) velký zájem o pracovní úkoly školy, ale malý zájem o lidské kontakty“ (Koštrnová, 2014, str.15)

3.1.4 Typy klimatu školy podle různých vztahů, postojů, pocitů a hodnotících soudů

Rozlišujeme zde čtyři typy:

- 1.) Osobnostně orientovaný klimatický typ-charakteristická tolerance k žákům. Učitelé žáky podporují, tolerují je a často jim pomáhají. Rodiče a učitelé považují toto klima za velmi příznivé. Přístup víceméně na demokratické úrovni.
- 2.) Diskrepantní klimatický typ-tento typ je možno rozpoznat pouze při souběžném sledování žákovských, rodičovských a učitelských škál. Učitelé zde pocítují nepatrný stres, jejich sociální angažovanost je vysoká. Učitelé považují vztahy mezi sebou a žáky za pozitivní, rodiče je však vidí spíše negativněji. U žáků je velký strach z docházení do školy, vztahy mezi žáky navzájem jsou spíše negativní.
- 3.) Funkčně orientovaný klimatický typ-špatné vztahy mezi učiteli a žáky. Žákům chybí malá možnost zapojovat se do diskuzí. Mezi žáky je nízká tolerance a vysoký konkurenční boj. Ke škole mají nechuť a ve většině případů mají ze školy strach. Rodiče i učitelé hodnotí klima negativně. Učitelé mají mezi sebou ve většině případů pozitivní vztahy.
- 4.) Distanční klimatický typ-negativní vztahy mezi učiteli a žáky, avšak velmi dobré vztahy mezi žáky navzájem. Velká soudržnost žáků uvnitř třídy. Rodiče i učitelé vnímají klima velmi negativně. U žáků převažuje velká nechuť ke škole, ale nemají z ní strach. Učitelé hodně trpí na stresové situace.(Grecmanová, 2008, str.77-78)

Z výše uvedených typů můžeme sami určit, který typ je nejvhodnější a který naopak nejméně, u kterého typu je velká pravděpodobnost vzniku sociálně patologických jevů a který typ tyto jevy eliminuje a snaží se jim předcházet. Za nejvhodnější můžeme označit demokratický typ, u jiného autora nazývaný jako osobnostně orientovaný či sociálně-integrativní. Nejméně vhodný je distančně klimatický typ, zde je velká pravděpodobnost vzniku sociálně patologických jevů, jelikož žáci jsou značně nemotivovaní k učení se novým věcem a ke škole jako takové celkově. V takovém případě je důležitá prevence a sociální pracovník, který se v této oblasti bude angažovat.

3.2 Faktory klimatu

Faktorů vlivu na klima je v prostředí mnoho a to jak pozorovatelných, tak nepozorovatelných. Nelze z nich udělat úplný výčet, jelikož je jich spousta a jsou také na různé úrovni obecnosti. Následující podkapitoly tak budou obsahovat pouze některé faktory, zejména ty, které byly předmětem výzkumu. (Grecmanová, 2008, str.51)

3.2.1 Region

Vnímáme zde určité rozdíly v tom, jestli se škola nachází ve městě, či na vesnici. Klima v městských oblastech je většinou více orientované na úkoly. Ve třídách je patrná vyšší koheze. Ve školách, které jsou na venkově se objevuje jako součást klimatu více soutěžení, jasnost pravidel, vyšší tlak a kontrola. Z výsledků výzkumů, které již proběhly vyplynulo, že učitelé z vesnických škol lépe hodnotí dimenze, jakými jsou demokratičnost řízení, sociální informovanost ředitele, jednota učitelů a popírání generačních rozdílů ve srovnání s kolegy z městských škol. Z jednoho výzkumu uskutečněného přímo v České republice vyplynulo, že klima na 13 městských školách bylo méně příznivé než na 11 školách vesnických. Lze předpokládat, že poloha školy souvisí se sociálním složením obyvatelstva a rovněž společně působí na její klima. (Grecmanová, 2008, str.52)

3.2.2 Architektura a fyzické prostředí

Geografické a meteorologické prostředí určuje v určité míře architekturu a fyzické prostředí školy. To všechno působí na chování lidí. Z výsledků výzkumu, které se zaměřovaly

především na to, jak by měla vypadat místnost pro trávení volného času dětí, aby se cítily spokojeně vyplynulo, že by měla být barevná, obsahovat dostatek světla, stěny by měly být bohatě dekorovány, taktéž dveře a okna, stropy a země. Je tedy dokázáno, že prostředí, ve kterém žáci tráví svůj čas ovlivňuje to, jak se později chovají, jakou mají náladu, zda jsou šťastní a spokojení, či ne. (Grecmanová, 2008, str.53)

3.2.3 Osobnost učitele

Učitel je považován za zásadního činitele klimatu školy. Jeho věk, pohlaví, motivy, hodnoty, zájmy, postoje k výuce apod. ovlivňují klima třídy, klima výuky. Určité studie uvedly, že školy s mladšími kolegy mají méně dobré klima než školy se staršími kolegy. Dle výzkumů nejhůře hodnotí klima školy učitelé ve věku 31-35, naopak nejpozitivněji vnímají klima školy učitelé starší. Velmi důležité jsou postoje učitelů ve vztahu k jejich profesi. Za nejvýznamnější se považuje především učitelova senzibilita, schopnost empatie, akceptování žáků a respekt k nim, svobodné jednání. (Grecmanová, 2008, str.63-65)

3.2.4 Ostatní faktory ovlivňující klima

Literatura také uvádí, že na utváření klimatu má vliv *forma školy*. V Německu byl proveden výzkum, který zjistil, že němečtí žáci z integrované školy posuzují její klima pozitivněji než žáci z gymnázia a reálky, ale hůře než žáci z hlavních škol. Další faktory ovlivňující klima jsou *organizační znaky školy*. Do této kategorie řadíme velikost školy a tříd (počet žáků ve třídě), výkonostní kurzy, ročníky. Z jednoho výzkumu vyplynulo, že žáci v malé školy jsou více vystaveni požadavku zúčastnit se aktivit, brát na sebe zospovědnost, sociálně se angažovat a plnit požadované výkony. Neméně důležitým faktorem je *obsah výuky a vyučovací předmět*. Souvislosti mezi vyučovacím předmětem a klimatem školy byly předmětem zkoumání mnoha badatelů. Stále však není zodpovězena otázka, zda a které dimenze klimatu školy jsou na vyučovacím předmětu závislé, variují, nebo zůstávají konstantní. Pokud jsme hovořili o osobnosti učitele, tak je důležité se zmínit také o *osobnosti žáka*, což je další faktor. Z jedné strany jsou žáci pramenem k pochopení klimatu školy, z druhé strany jsou jako členové třídy nebo školy jeho spolutvůrci, a mají tak na klima dvojí vliv. Osobní znaky žáků lze tak sledovat jako jejich individuální znaky nebo jako znaky třídy. Existuje souvislost mezi pohlavím žáků a vnímáním klimatu. Dokazování ukázalo, že jen vyjíměčně chlapci hodnotí klima pozitivněji než děvčata. *Vedení školy* je posledním faktorem,

kteřý zde bude uveden. Klima v tomto případě spravuje management. Škola bývá odrazem modelů společnosti. Klima školy není ovšem závislé pouze na výše uvedených faktorech, nýbrž na celé konstelaci, ve které každý z indikátorů působí jednak sám za sebe, jednak ve vzájemných vztazích a ve spojení s jinými činiteli a složkami.(Novotná, 2009, str.19-35)

Tabulka 3-Složky klimatu podle klasifikace R.H.Moose

Dimenze vztahů mezi lidmi	zahrnování do skupiny
	Soudržnost
	Participace
	Třenice
	Favorizování
	vytváření „klik“
	Spokojenost
	Apatičnost
Dimenze jednotlivce	Nezávislost
	Soutěživost
	úkolová zaměřenost
	obtížnost úkolů
	tempo práce
Dimenze systémová	pořádek, organizovanost
	jasnost pravidel
	Diferencovanost
	Demokratičnost
	Rozmanitost
	učitelova kontrola a řízení
	Individualizovanost
	Zacílenost

4. PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Problematika vzniku sociálně patologických jevů se netýká pouze naší republiky, ale potýkají se s ní státy celého světa. Rozdíl lze hledat v pohledu na tyto jevy. Co je u nás považováno za sociálně patologický jev, může být v jiném státu bráno jako naprosto normální, byť dokonce žádoucí a v dané situaci nejvhodnější řešení. Toto je především spojováno s náboženstvím a především kulturou dané země. V tom případě se také na prevenci nahlíží v různých zemích jinak. V některých zemích s pojmem „prevence“ dokonce vůbec nepracují, či jej neznají a nedokáží si představit, co pojem zahrnuje. Kapitola prevence v diplomové práci bude věnována předcházení sociálně patologických jevů v České republice.

„Problematika prevence rizikového chování je v kompetenci oddělení prevence a speciálního vzdělávání/odbor vzdělávání.“ (MSMT [online])

Nejvíce ohroženou skupinou sociálně patologickými jevy jsou děti na prahu dospívání, protože kromě hledání vlastní identity mají zvýšenou zvědavost, chtějí vyzkoušet něco nového, touží po neobvyklých zážitcích a dobrodružství. Tito jedinci také potřebují překonat sociální plachost a nesmělost. Abychom pomohli dětem a mladistvým překonat toto rizikové období, je důležité hovořit o určitých opatřeních, které nazýváme prevencí, nebo preventivními opatřeními. Prevenci lze v nejobecnějším slova smyslu charakterizovat jako předcházení určitým problémům. (Kunák, 2007, str.32)

Danek (2007, s. 207) považuje za nejúčinnější prevenci v prostředí dětí a mládeže prevenci prostřednictvím prožívání a citové výchovy, výraznější empatie a prosazování mezilidské komunikace. V procesu prevence sociálně patologických jevů je důležité, aby děti a mládež skutečně poznaly podstatu realizace protiprávního jednání, jako projev nedostatečné úcty, vztahu, empatie a citu vůči jinému člověku. Za hlavní princip prevence lze považovat předcházení jevů negativních a vyvolání jevů příznivých takovým způsobem, aby se z potenciálních pachatelů, pachatelé vůbec nestali. Preventivní účinek má také represe, jelikož potencionálním pachatelům říká, že každý protiprávní čin má také své následky, čímž by toto mělo pachatele od činu odradit a chránit tak nejen jednotlivce, ale celou společnost

4.1. Druhy prevence

„Primární prevence zahrnuje veškeré aktivity realizované s cílem předejít problémům spojených s výskytem sociálně patologických jevů.“ (NICM [online]).)

V rámci působnosti MŠMT se primární prevence rizikového chování u žáků zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie*
- b) záškoláctví,*
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling*
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů*
- e) spektrum poruch příjmu potravy,*
- f) negativní působení sekt,*
- g) sexuální rizikové chování,*

(Metodické doporučení MSMT, 2016, [online])

Cíle primární prevence na základní škole:

V mladším školním věku (6-12 let) je cílem zejména prohlubování dovedností, jak chránit svoje zdraví a klade důraz na rozvíjení sociálních dovedností. Důležité je také předat informace o škodlivosti užívání návykových látek, zejména alkoholu a tabáku. Ve věku 12-15 (starší školní věk) se prevence zaměřuje na rozvoj sociálních dovedností, především v navazování zdravých vztahů mimo rodinu, také na čelení sociálnímu tlaku, na efektivní řešení konfliktů, apod.

1. Efektivní primární prevence-jedná se o odbornou veřejností akceptovaná úroveň poskytovaných služeb, která zároveň splňuje zásady efektivní primární prevence,

umožňuje dosáhnout maximální kvality a efektivity preventivního působení. Cílem efektivní primární prevence je předcházet problémům a následkům souvisejícím se vznikem závislostí a dalších sociálně patologických jevů.

2. Specifická primární prevence-zahrnuje takové aktivity, které se zaměřují přímo na primární prevenci užívání návykových látek. Jednoduše se jedná o programy zaměřené již na určitou formu sociálně-patologického chování. Snaží se především předcházet výskytu takových jevů.
3. Nespecifická primární prevence-zahrnuje veškeré aktivity podporující zdravý životní styl. Jedná se o aktivity, které napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje sociálně-patologických forem chování a zaměřují se zejména na protektivní faktory.(NICM)

Sekundární prevence se zaměřuje na předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou rizikovým chováním ohroženi. Jedná se například o předcházení vzniku a rozvoji závislosti u osob, které již drogu užívají.(Adiktologie [online]). Můžeme hovořit o takzvaných rizikových skupinách osob jako jsou děti bez náležitého dozoru, či děti záškoláci.(Bouřa, 2007, s.89)

Terciární prevence se zaměřuje na recidivu. Tato prevence se zaměřuje na jedince, kteří již v minulosti spáchali trestný čin.(Bouřa, 2007, s.89) Jedná se také o předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování, např.sociální poškození v souvislosti s užíváním drog.(Adiktologie [online])

V rámci základních škol se setkáváme především s prevencí primární, která by měla fungovat na každé základní škole, bohužel tomu tak leckdy není. Bohužel se setkáváme čím dál častěji právě s již problematickými jedinci, kteří se vyznačují sociálně patologickým jednáním a toto by bylo potřeba ošetřit v rámci prevence sekundární. S prevencí terciární se v rámci základní školy setkáme málokdy. Prevence terciární v rámci sociálně patologických jevů spadá již pod odborná pracoviště sociálních služeb.

4.2 Služby sociální prevence

Jedná se o takovou formu pomoci v případě, kdy se člověk nachází v dlouhodobé nebo okamžité životní situaci a potřebuje pomoc s jejím vyřešením. Nejedná se však o pomoc se zajištěním péče o vlastní osobu nebo soběstačnost. Spadají zde různé případy, například ztáta

domova, závislost na návykové látce, hrozba násilím a mnoho dalších závažných událostí které mají za následek oslabení člověka v prosazování jeho oprávněných práv a zájmů a současně jej mohou vyřazovat z běžného života společnosti. V těchto případech je nezbytné vyhledat profesionální pomoc či podporu u poskytovatelů služeb sociální prevence.

(Portal.mpsv [online])

Služby sociální prevence definuje zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách takto: „*Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby.*“

Na základních školách by to mohlo fungovat tak, že v případě vzniku těchto závažných událostí by školní sociální pracovník měl spolupracovat s poskytovateli služeb sociální prevence v daném kraji a jedince, který potřebuje řešit vzniklou situaci by odkázal na danou službu. Školní sociální pracovník má vzdělání v sociální oblasti, takže znalost služeb sociální prevence je nezbytná pro výkon jeho povolání. Měl by také dětem sdělit, kam se mohou v případě vzniku nepříznivé situace obrátit. Druhy služeb sociální prevence upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který definuje 18 služeb.

Výčet služeb sociální prevence: raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace. (ČESKO. § 53-70 zákon, č. 108/2006 Sb)

Nejvyužívanější služby sociální prevence zaměřující se na vzniklé problémy dětí a mládeže:

4.2.1 Telefonická krizová pomoc

Jedná se o terénní službu poskytovanou na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života či v jiné tíživé životní situaci a kterou nemohou řešit vlastními silami. Služba obsahuje činnosti jako: telefonickou krizovou pomoc, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

4.2.2 Kontaktní centra

Kontaktní centra jsou nízkoprahová zařízení, která poskytují ambulantní, případně i terénní služby jedincům ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem této služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených se zneužíváním návykových látek. Služba obsahuje činnosti jako: sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, poskytnutí podmínek pro osobní hygienu.

4.2.3 Domy na půl cesty

Jedná se o pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které v momentu zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, případně pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a také pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob, jakým jsou poskytovány služby v tomto zařízení je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Služba obsahuje činnosti jako: poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

4.2.4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, případně terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem takové služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snižováním sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich vzniklé nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována jedincům anonymně. Služba obsahuje činnosti jako: výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

4.2.5 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, případně ambulantní služby, které jsou poskytovány rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez cizí pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Služba obsahuje činnosti jako: výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

4.2.6 Terapeutické komunity

Terapeutické komunity poskytují pobytové služby i na přechodnou dobu pro osoby, které jsou závislé na návykových látkách nebo jedince s chronickým duševním onemocněním, kteří mají zájem o začlenění do běžného života. Služba obsahuje činnosti jako: poskytnutí stravy a ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

4.2.7 Terénní programy

Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně. Služba obsahuje činnosti jako: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. (ČESKO. § 54-69 zákon, č.108/2006 Sb)

4.3 Služby sociální prevence poskytované ve Zlínském kraji

Služby sociální prevence ve Zlínském kraji jsou uvedeny v registru poskytovatelů sociálních služeb. Budou uvedeny konkrétní služby, dle uvedených služeb výše. (Iregistr.mpsv [online])

Dům na půl cesty-**Spolek Pod křídly**: vznikl v roce 2000 s cílem pomoci a podpory mladým lidem, kteří vyrůstali v dětských domovech, výchovných ústavech, v pěstounské péči a v sociálně slabých rodinách a kteří v dospělosti odcházejí do samostatného života. Mezi hlavní cíle je řazeno ubytování, pomoc při řešení problémů, ale také přátelské zázemí. V současné době existuje 7 domů, které spolek Pod křídly provozuje. Součástí nabídky služeb je také činnost Občanské poradny.(Pod křídly [online])

Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je ve Zlínském kraji celkem 15. Jedná se například o organizace DOMINO cz, o. p. s., Charita Holešov, Valašské Meziříčí, Vsetín, NA CESTĚ, z. s., NADĚJE, R-Ego, z.s. nebo Salesiánský klub mládeže, z. s. Zlín. Př. **DOMINO cz, o. p. s.**: jedná se o krajskou neziskovou organizaci pro děti, mládež a rodinu. Domino nabízí mnoho služeb jako jsou komunitní centra pro rodinu, různé zájmové kroužky, dětské tábory, taneční školu, vzdělávání pracovníků, dobrovolnickou práci atd. Základním posláním DOMINA je podpora aktivit zaměřených zejména na ochranu dětí a mládeže před sociálně nežádoucími a negativními vlivy, podpora zdravého fungování rodin s dětmi, pomoc rodinám s různými problémy, upevňování a rozvíjení rodičovských rolí, integrace rodin do společnosti, poskytování preventivních opatření v rámci sociálního vyloučení rodin s dětmi, pomoc a podpora sociálně znevýhodněným rodinám při začleňování do běžného života.(Idomino [online])

Registr poskytovatelů služeb uvádí 15 sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Např.: Dětské centrum Zlín, příspěvková organizace, Diakonie ČCE - středisko Vsetín, Charita sv. Anežky Otrokovice, Maltéžská pomoc, o.p.s., ONŽ - pomoc a poradenství pro ženy a dívky, z.s., Slezská diakonie a další. Př. **Dětské centrum Zlín, příspěvková organizace** poskytuje pomoc a podporu dětem a také jejich rodinám v takových situacích, které ohrožují vývoj nebo zdraví dítěte. Součástí Dětského centra Zlín je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a krizová pomoc.(Dc Zlín [online])

Telefonická krizová pomoc-registr poskytovatelů služeb uvádí pouze 1 telefonickou krizovou linku- **Linka SOS Zlín, příspěvková organizace**

Registr poskytovatelů sociálních služeb uvádí 11 terénních programů ve Zlínském kraji. Např. AGARTA z.s., ARGO, Společnost dobré vůle Zlín, z.s., Elim Vsetín, o.p.s., ONYX Zlín o.p.s., Unie Kompas a další. Př. **AGARTA z.s.**: nabízí specifickou formu sociální práce poskytovanou přímo na ulici, v přirozeném prostředí uživatelů drog. Cílem daného programu

je navázat s klienty vztah, který je postavený na vzájemné důvěře, klade se důraz na pomoc klientům minimalizovat rizika spojená s užíváním drog . V současné době terénní program probíhá ve městech Vsetín, Valašské Meziříčí a Rožnov pod Radhoštěm.(Agarta [online])

Zlínský kraj zastřešuje 4 kontaktní centra a to: AGARTA z.s., Oblastní charita Kroměříž, ONYX Zlín o.p.s. a Společnost Podané ruce o.p.s. **Př.: Společnost Podané ruce o.p.s :** organizace pomáhá lidem v náročných situacích jejich života ve dvou stěžejních oblastech: jedná se o oblast závislosti a oblast práce s dětmi a mládeží. Tvoří preventivní, podpůrné a intervenční služby, také pomáhají hledat a vytvářet cesty k sociální, zdravotní i osobní stabilizaci klientů.(Podané ruce [online])

Registr poskytovatelů sociálních služeb neuvádí ve Zlínském kraji žádnou sociální službu v oblasti terapeutické komunity.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5.METODOLOGIE

Empirická část bude navazovat na předchozí teoretickou část, která obsahovala teoretická východiska diplomové práce.

V rámci empirické části se bude jednat o kvantitativní výzkum. Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz, kdy hypotézy buď potvrzujeme nebo vyvracíme. Kvantitativní výzkum využívá kvantifikační nebo statistické metody. Využívá logiku deduktivní, čili postupuje od obecných soudů k jednotlivostem. Využívá standardizované metody-dotazník. Výhodou kvantitativního výzkumu je vysoká reliabilita, ale na druhou stranu nízká validita. (Typy výzkumu, 2012 [online])

5.1 Cíl průzkumu

Z hlavního problému výzkumu a také z dílčích problémů vyplývá hlavní cíl a vedlejší cíle. Cíl se může v procesu výzkumu rozvíjet nebo obměňovat. Podstata cíle výzkumu však zůstává, dokud není problém vyřešen.(Artemis, 2006 [online])

Cílem diplomové práce je:

- 1.) Poukázat na důležitost sociálního pracovníka na základních školách v rámci prevence
- 2.) Popsat a objasnit výskyt sociálně patologických jevů na základních školách ve Zlínském kraji
- 3.) Zmapovat formy prevence na základních školách ve Zlínském kraji

Dále byly stanoveny cíle výzkumu:

- 1.) Prokázat důležitost sociálního pracovníka na základních školách v rámci prevence sociálně patologických jevů
- 2.) Objasnit nejčastěji vyskytující se sociálně patologické jevy na základních školách ve Zlínském kraji
- 3.) Zjistit, jaký způsob prevence preferují základní školy ve Zlínském kraji

5.2 Hypotézy průzkumu

Jak již bylo zmíněno výše, tak cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz.

Hypotéza je předpoklad, v němž se na základě faktů vytváří závěr o existenci objektu, souvislosti, příčiny jevu, přičemž tento závěr nelze pokládat za zcela dokázaný. Hypotéza musí souhlasit s fakty nebo musí být s přesnými ověřenými fakty slučitelná. Z více mezi sebou soupeřících hypotéz se dává přednost takové, která jednotným způsobem vysvětluje největší počet těchto faktů. Nová hypotéza by neměla být v rozporu s ostatními teoriemi stejné oblasti, jejichž pravdivost již byla prokázána. (Artemis, 2006, [online])

K tomu, aby byl naplněn cíl výzkumné části diplomové práce, jsou stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza 1: Více než polovina základních škol ve Zlínském kraji nezaměstnává odborníka zabývajícího se prevencí sociálně patologických jevů

Hypotéza 2: Více než polovina základních škol ve Zlínském kraji má problém s výskytem sociálně patologických jevů

Hypotéza 3: Žáci základních škol ve Zlínském kraji nemají zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů v některém z vyučovacích předmětů

5.3 Výzkumný soubor

Předmětem výzkumu jsou jevy, v případě diplomové práce se jedná o lidi. Nazýváme je subjekty výzkumu. Všichni lidé, od kterých chceme získat informace tvoří základní soubor. Výzkumník si určuje základní soubor takovým způsobem, aby odpovídal uplatnění jeho výsledků. V případě této diplomové práce jsou zvoleny základní školy ve Zlínském kraji, za respondenty jsou určeni učitelé těchto škol. Všechny zjištěné informace tak budou platit pouze pro základní soubor. Výsledky výzkumu tak budou platit pouze základní školy ve Zlínském kraji. Nelze výsledky přenášet na střední a vysoké školy ani na jiné kraje. Nelze přenášet na jiné základní soubory, jelikož jejich vlastnosti mohou být zcela jiné. Pro vymezení základního souboru je nezbytné, aby byl přesný z toho důvodu, aby bylo jasné, na koho se

výsledky výzkumu vztahují. Ze základního souboru se tak vybírá část subjektu, který se nazývá výběrový soubor.(Gavora, 2000, str.59)

Nejlepší způsob, jakým lze určit výběrový soubor, je náhodný výběr subjektů. Jedná se o to, že každý člověk v rámci zvoleného základního souboru má stejnou šanci být vybrán.(Gavora, 2000, str.60)

V rámci diplomové práce byl zvolen náhodný výběr a to formou losování. Dle internetové stránky seznamskol.cz je ve Zlínském kraji 287 základních škol. Výběr proběhl takovým způsobem, že bylo každé škole přiděleno číslo a formou losování bylo vybráno 10 základních škol ve Zlínském kraji. Z každé základní školy na dotazník odpovídalo 8 učitelů, kteří byli vybráni taktéž náhodně. Celkový počet respondentů tak tvoří 80.

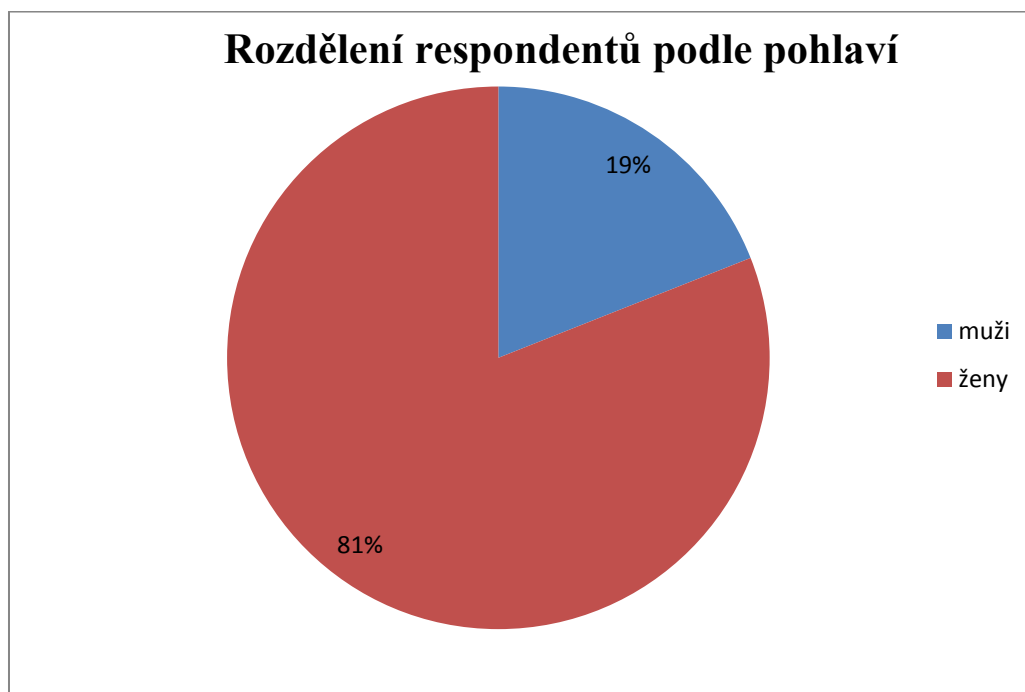
Průzkumu se zúčastnilo celkem 81% žen a 19 % mužů. Z těchto faktů lze usuzovat, že na základních školách ve Zlínském kraji je větší zastoupení žen, než mužů. Nejspíše by tomu bylo jinak, kdyby za respondenty byly určeni ředitelé škol, jelikož v čele většiny zkoumaných škol byl ředitelem právě muž.

Tabulka 4-Rozdělení respondentů podle pohlaví

Pohlaví	Počet respondentů
muži	15
ženy	65
celkem	80

Zdroj: vlastní šetření autorky práce, 2007

Graf 1-Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

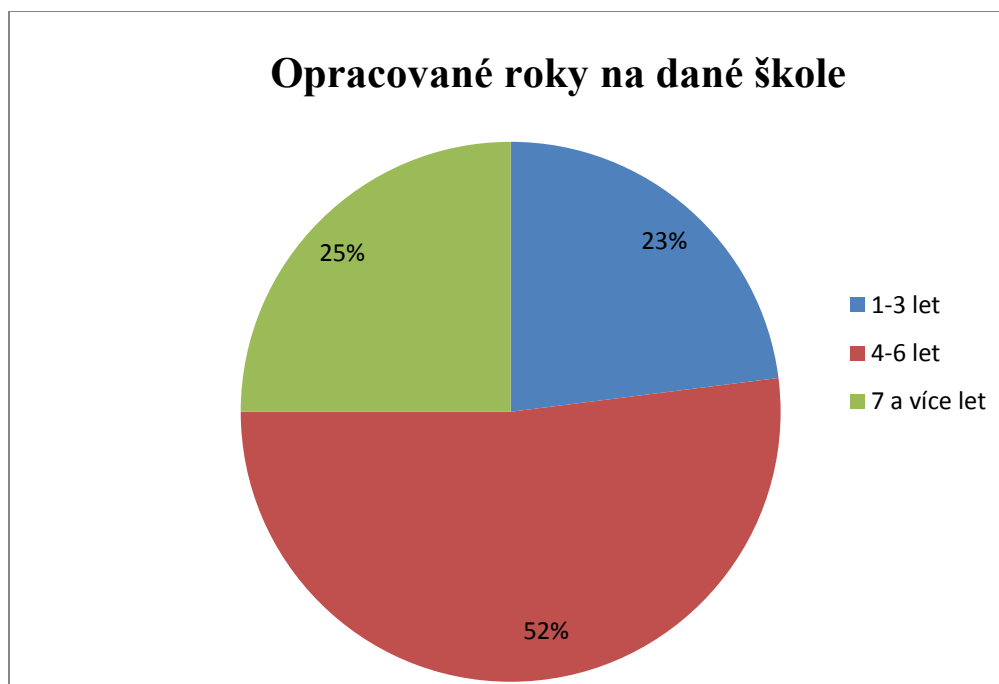
Následujícím znakem bylo rozdělení respondentů podle toho, jak dlouho pracují na zkoumané škole. Možnosti výběru byly tři. První možnost byla, že na dané škole pracují v rozmezí 1-3 let. První možnost zvolilo 23 % respondentů. Druhá možnost byla taková, že na dané škole působí v rozmezí 4-6 let, což byla nejčtenější odpověď. Druhou možnost zvolilo 52 % respondentů. Poslední možností bylo, že v téže práci zůstávají již 7 a více let. Poslední možnost zvolilo 25 % respondentů.

Tabulka 5-Rozdělení respondentů podle odpracovaných let na dané škole

Odpracované roky	Počet respondentů
1-3	18
4-6	42
7 a více let	20
celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 2-Rozdělení respondentů podle odpracovaných let na dané škole

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

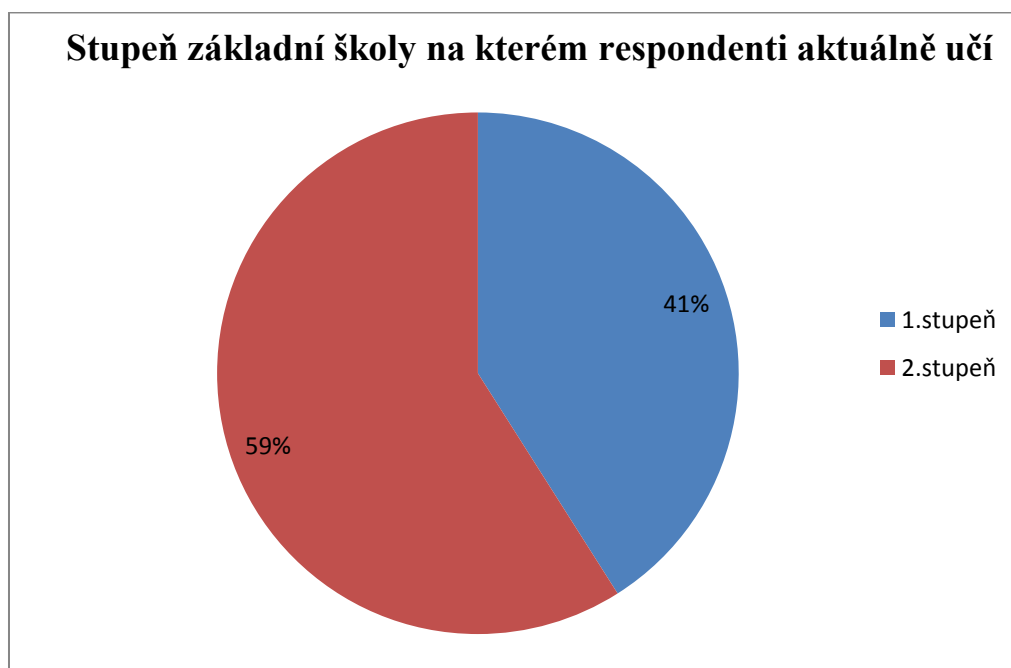
Třetím znakem byl fakt, zda respondenti učí na prvním, nebo na druhém stupni. Z výzkumu vyplynulo, že v rámci náhodného výběru měli větší zastoupení učitelé druhého stupně základních škol. Celkové zastoupení učitelů druhého stupně bylo 59 %. Zastoupení učitelů prvního stupně bylo 41 %.

Tabulka 6-Rozdělení respondentů, podle toho, na jakém stupni ZŠ učí

Stupeň	Počet respondentů
1.stupeň	33
2.stupeň	47
celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 3-Rozdělení respondentů podle toho, na kterém stupni ZŠ učí

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

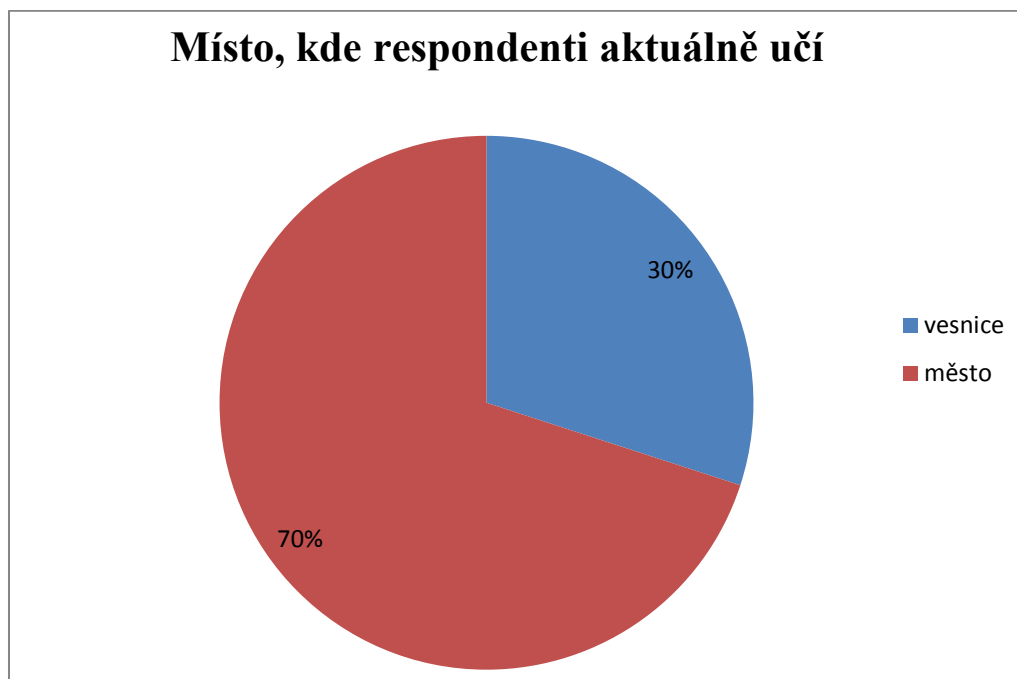
Posledním znakem rozdělení respondentů byl fakt, kde se škola, na které právě učí nachází. Zda se jedná o vesnickou, či městskou školu. Z výsledků výzkumu bylo patrné, že většina zkoumaných škol se nachází na vesnici. Jde o logické vysvětlení, kdy na vesnici bývá vždy pouze jen jedna, maximálně dvě základní školy, dokonce v některých vesnicích školy ani nejsou, nalezneme také takové vesnice, kde školu mají, ale pouze do 5.třídy, potom děti musejí přejít na školu jinou. Oproti tomu, ve městě nalezneme mnohonásobně více základních škol. Výzkumu se zúčastnilo 30% učitelů z vesnických škol a 70% učitelů ze škol ve městech.

Tabulka 7-Rozdělení respondentů podle toho, na jakém místě se jejich škola nachází

Vesnice, či město	Počet respondentů
vesnice	24
město	56
celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce

Graf 4-Rozdělení respondentů podle toho, zda učí na vesnici, či ve městě

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

5.4 Výzkumná metoda

V rámci výzkumného šetření byl zvolen kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Chráska (2007, s. 164) uvádí, že dotazníkové šetření je v rámci výzkumu velkou výhodou při sběru dat, jelikož není časově náročné a za krátkou dobu seženeme velký počet respondentů.

Dotazování se považuje za nejčastější variantu sběru dat v kvantitativním sociálně-vědním výzkumu. Dotazník má určité výhody jako relativně malé náklady; úspora času; malá náročnost na počet výzkumníků; pokud vytvoříme kvalitní dotazník, tak jej lze opakovaně použít; přesvědčivá anonymita; reprezentativita výsledků; vysoká standardizace, která umožňuje statistickou analýzu dat. Dotazník má však také určité nevýhody jako to, že lidé mohou často něco jiného říkat a dělat. Dotazníkem lze měřit názory a postoje, nikoliv však skutečné chování respondentů. Dotazník bychom neměli sestavovat tak, aby byl příliš dlouhý a maximální doba pro vyplnění jednoho dotazníku by neměla přesáhnout 30 minut.

V hlavičce dotazníku by nemělo chybět oslovení, zdůvodnění výzkumu, prohlášení o anonymitě a informace o tom kdo výzkum dělá a jak bude naloženo s daty.

Dotazník diplomové práce se skládá z 15 otázek. V hlavičce dotazníku byli respondenti seznámeni s pokyny a účelem vyplnění dotazníku. Autorka dotazníků osobně rozdala dotazníky učitelům na základních školách Zlínského kraje a učitelé ručně vypisovali a kroužkovali odpovědi.

Dotazník se skládá z otevřených, uzavřených, i polouzavřených otázek. Nejvíce byly použity otázky uzavřené, kde měli respondenti předem připravené odpovědi bez možnosti na otázku odpovědět vlastními slovy.

Výzkum byl proveden v měsíci červen roku 2017. Pro vyplnění dotazníků nebyl stanoven žádný časový limit. Vyplnění jednoho dotazníku se v průměru pohybovalo v časovém intervalu 10 minut. Metoda sběru dat se prokázala jako kvalitní, jelikož byla 100% návratnost dotazníků. Jedinci měli možnost se rozhodnout, že dotazník vyplňovat nechtějí, to se však nestalo, dotazník vyplnili všichni oslovení. Všechny dotazníky byly vyplněny správně, takže žádný dotazník nebyl vyřazen pro chybné vyplnění.

Výsledky dotazníku jsou ověřeny Chí-kvadrát testem, také testem dobré shody. Jedná se o test z kategorie významnosti u kterého se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením

v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze. (Chráska, 2007 , str.71)

„Pearsonův chí-kvadrát test je základním a nejpoužívanějším testem nezávislosti v kontingenční tabulce. Nulovou hypotézou je zde tvrzení, že náhodné veličiny X a Y jsou nezávislé, což znamená, že pravděpodobnost nastání určité varianty náhodné veličiny X neovlivňuje nastání určité varianty náhodné veličiny Y.“ (Matematická biologie [online]).

Test se zakládá na myšlence srovnání pozorovaných četností, které jsou dány pozorováním nebo experimentem a tzv. očekávaných četností (kalkulovaných za předpokladu platnosti) jednotlivých kombinací náhodných veličin X a Y. Vzorec pro výpočet chí-kvadrát testu je následující:

$$\chi^2 = \sum \frac{(\text{pozorovaná\_četnost} - \text{očekávaná\_četnost})^2}{\text{očekávaná\_četnost}}$$

(Terek M.Interpretacia

štatistiky a dát, str. 211)

5.5 Výsledky výzkumu

Po provedeném průzkumu formou dotazování byly výsledky vyhodnoceny pomocí Chí-kvadrát testu, čili testu dobré shody, který byl podrobněji popsán v přechozí podkapitole. Všechny data jsou vyhodnocena dle četností odpovědí respondentů a následně jsou procentuálně vyjádřena. K ověření četností slouží již zmíněný Chí kvadrát test.

V kapitole výsledky výzkumu jsou uvedeny odpovědi chronologicky s následnou interpretací dat. Otázky se zaměřují především na sociálního pracovníka působícího na škole. Jsou zde uvedeny také otázky zkoumající, zda zkoumaná škola zaměstnává nějakého odborníka zabývajícího se prevencí sociálně patologických jevů (nemusí se jednat o sociálního pracovníka, ale o jedince působícího v této oblasti). Otázky jsou také zaměřeny na druhy sociálně patologických jevů, které se na dané škole vyskytují nejčastěji a možnosti prevence, které daná škola preferuje.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 80 respondentů z 10 základních škol ve Zlínském kraji. Zastoupení respondentů bylo jak mužské, tak ženské, které převažovalo. Respondeti odpovídali celkem na 15 otázek týkajících se diplomové práce. Všichni respondenti

odpověděli na všech 15 otázek, takže pro výsledky výzkumu bylo použito všech 80 dotazníků. Celý dotazník je uveden v přílohách diplomové práce.

Pro lepší přehlednost výsledků jsou tyto znázorněny pomocí tabulek a grafů a následně jsou slovně vyhodnoceny.

Otázka číslo 5-Působí na Vaší škole odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů?

Z oslovených 80 respondentů odpovědělo 72, že škola, na které působí, nezaměstnává žádného odborníka na prevenci sociálně patologických jevů. Pouze 8 respondentů uvedlo, že jejich škola takového odborníka má.

Tabulka 8-Odborník na prevenci sociálně patologických jevů

Odborník na prevenci sociálně patologických jevů	Počet respondentů
Ano	8
Ne	72
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

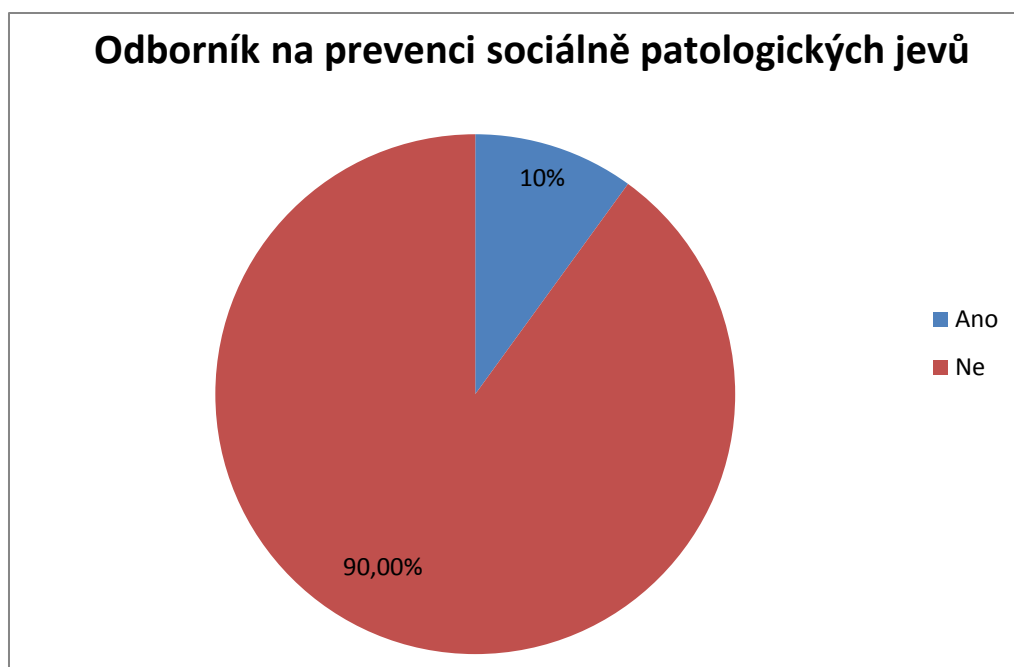
Tabulka 9-Kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Celkem
Muži	0	15	15
Ženy	8	57	65
Celkem	8	75	80
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Muži	1,5	13,5	
Ženy	6,5	58,5	

Signifikace Chí-kvadrát testu

0,152

Graf 5-Odborník na prevenci sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

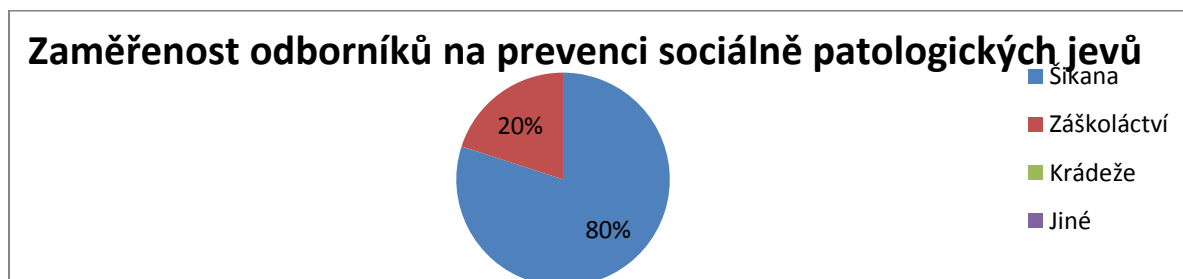
Otázka č.5 dodatek: Pokud Vaše škola zaměstnává odborníka zabývajícího se prevencí sociálně patologických jevů, na jaké oblasti se zaměřuje?

Tabulka 10.Zaměřenost odborníka na určité jevy

Sociálně patologické jevy	Počet respondentů
Šikana	4
Záškoláctví	1
Krádeže	0
Jiné	0

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 6-Zaměření odborníků na prevenci sociálně patologických jevů

Otázka č.6-Kdo na Vaší škole vykonává práci preventisty sociálně patologických jevů?

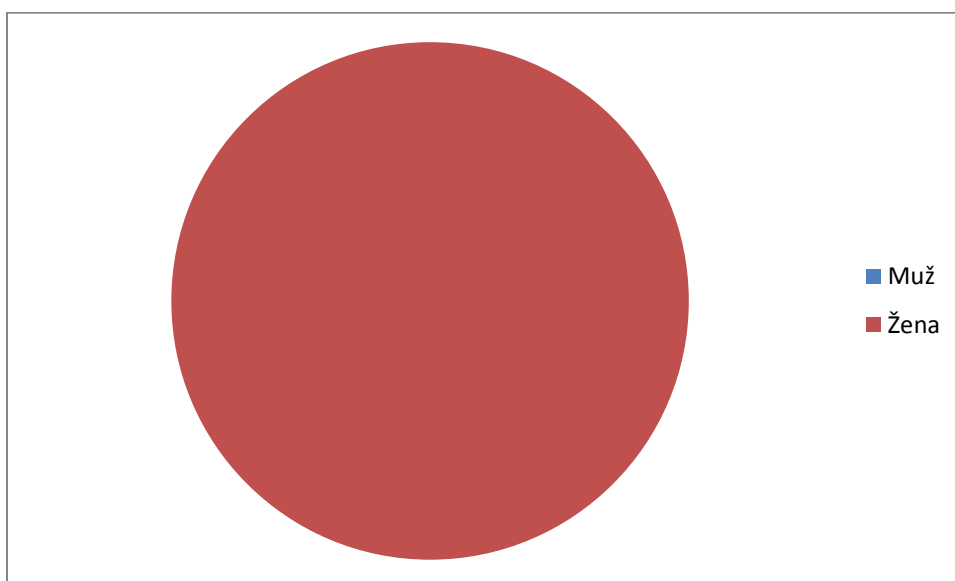
Jak již bylo zmíněno v předchozí otázce, tak pouze 8 respondentů pracuje na škole, kde zaměstnávají odborníka na prevenci sociálně patologických jevů, tak u této otázky odpovídalo pouze 8 zmíněných. Všechny 8 respondentů uvedlo, že danou práci vykonává žena.

Tabulka 11-Kod vykonává prevenci sociálně patologických jevů

Preventista sociálně patologických jevů	Počet respondentů
Muž	0
Žena	8
Celkem	8

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 7-Kdo vykonává činnost odborníka na prevenci

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.7-Pokud Vaše škola nezaměstnává preventistu, z jakého důvodu tomu tak je?

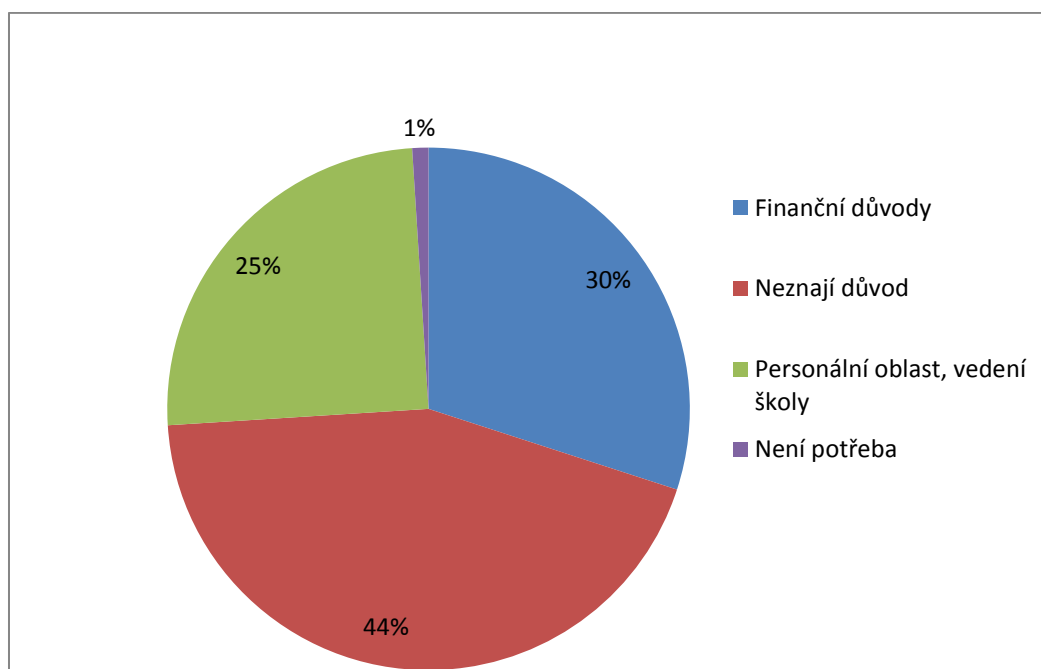
V případě této otázky se jednalo o otázku otevřenou, čili respondenti mohli volně vpisovat svoje názory, proč tomu tak je. Odpovědi se v jisté míře shodovali. 21 respondentů uvedlo, že preventistu nezaměstnávají z finančních důvodů. 32 respondentů uvedlo, že důvod neznají. 18 respondentů si myslí, že je problém v personální oblasti jejich školy, kam lze zařadit i odpověď: „problém vidím ve vedení“. 1 respondent sdělil, že není potřeba takového odborníka zaměstnávat.

Tabulka 12-Důvod nezaměstnání odborníka na prevenci

Důvody	Počet respondentů
Finanční důvody	21
Neznají důvod	32
Personální oblast, vedení školy	18
Není potřeba	1
Celkem	72

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 8-Důvod nezaměstnání odborníka na prevenci ve zkoumaných školách

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.8-Uvažovala již Vaše škola o zaměstnání takového odborníka?

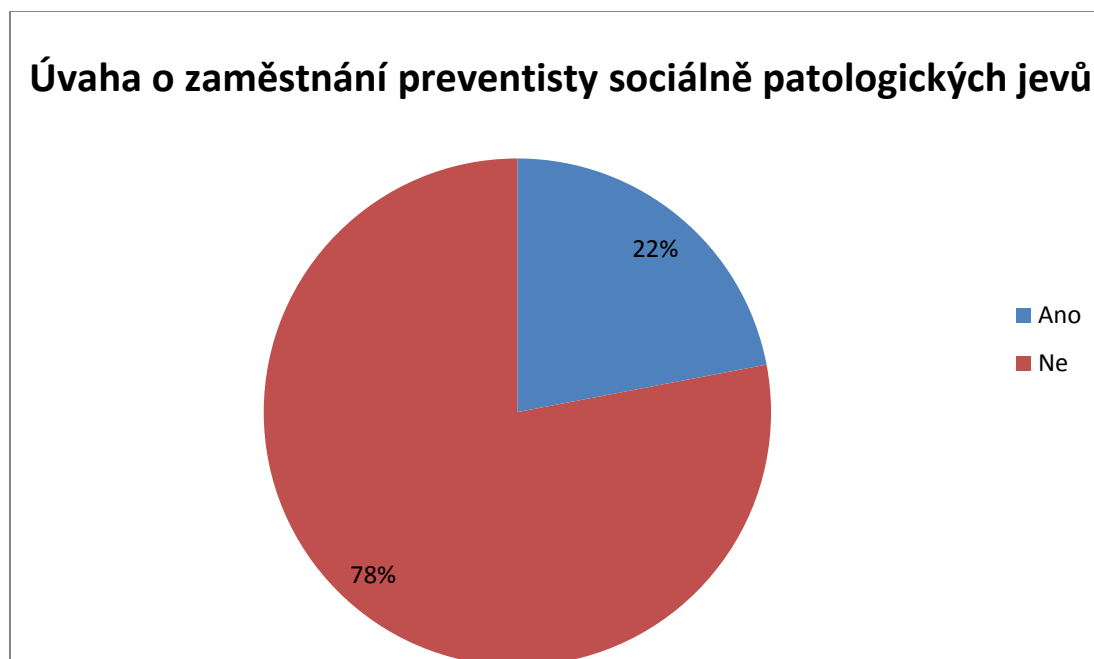
Na zmíněnou otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří pracují na škole, kde nepůsobí preventista sociálně patologických jevů. Celkově tedy na tuto otázku odpovídalo 72 respondentů. Odpovědi na tuto otázku mohou být zarážející, jelikož většina respondentů uvedla, že jejich škola ani neuvažovala o zaměstnání odborníka zaměřujícího se na prevenci. Celkem 56 respondentů uvedlo, že jejich škola neuvažovala o zaměstnání odborníka na prevenci. Zbývajících 16 respondentů uvedlo, že o zaměstnání preventisty již jejich škola uvažovala.

Tabulka 13-Úvaha o zaměstnání odborníka na prevenci

Uvažování o zaměstnání preventisty	Počet respondentů
Ano	56
Ne	16
Celkem	72

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 9-Úvaha o zaměstnání preventisty sociálně patologických jevů

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.9-Vyskytují se na Vaší škole sociálně patologické jevy?

Otázka, která zkoumá problematiku výskytu sociálně patologických jevů. V dnešní společnosti budeme hledat jen těžko školu, kde se sociálně patologické jevy nevyskytují. Ovšem z výsledků výzkumu vyplynulo, že takové školy existují. Z celkového počtu 80 respondentů, uvedlo 7 z nich, že se na jejich škole takové jevy nevyskytují. Nelze jednoznačně říct, proč uváděli takovou odpověď. Lze to přisuzovat tomu, že v průběhu jejich působení na dané škole neřešili žádný problém spojený s výskytem sociálně patologických jevů, ale důvodů může být mnohem více a mohou být různorodé.

Tabulka 14-Výskyt sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji

Výskyt sociálně patologických jevů	Počet respondentů
Ano	73
Ne	7
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

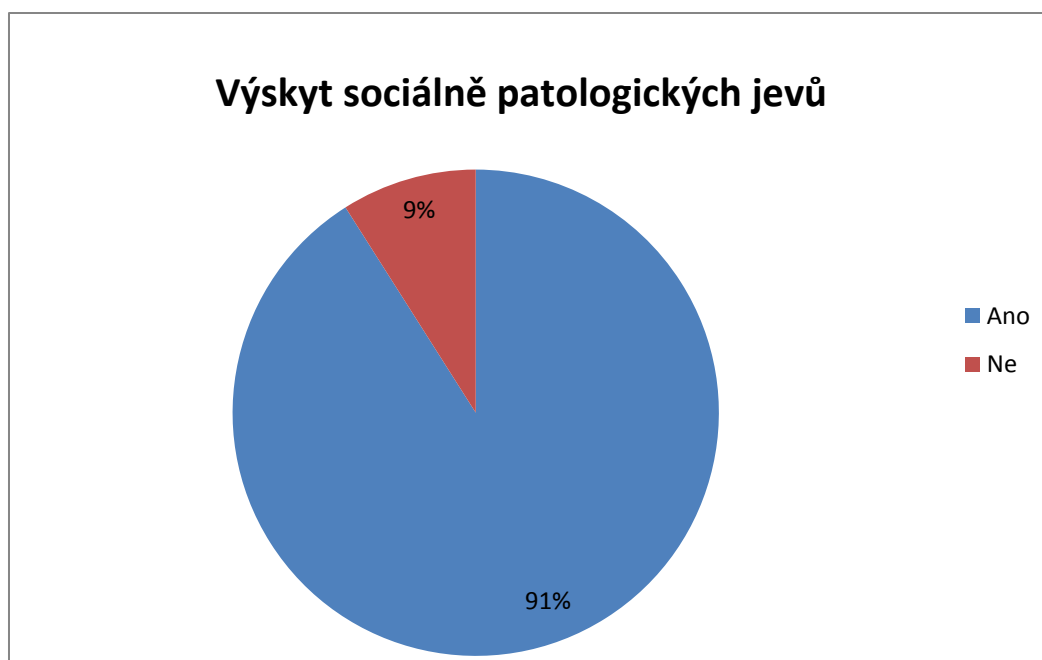
Tabulka 15-Kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Celkem
Muži	14	1	15
Ženy	59	6	65
Celkem	73	7	80
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Muži	13,69	1,31	
Ženy	59,31	5,69	

Signifikace Chí kvadrát testu

0,753

Graf 10-Výskyt sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.9 dodatek- Pokud se na Vaší škole vyskytují sociálně patologické jevy, o jaké se jedná nejčastěji?

Na otázku odpovídalo 73 respondentů, jelikož zbývajících 7 odpovědělo, že na jejich škole není výskyt sociálně patologických jevů. Největší zastoupení měla odpověď, že nejčastějším patologickým jevem je šikana-58 respondentů. Zbytek respondentů-15 odpovědělo, že se jedná o záškoláctví. Odpověď krádeže a jiné neuvedl ani jeden z oslovených.

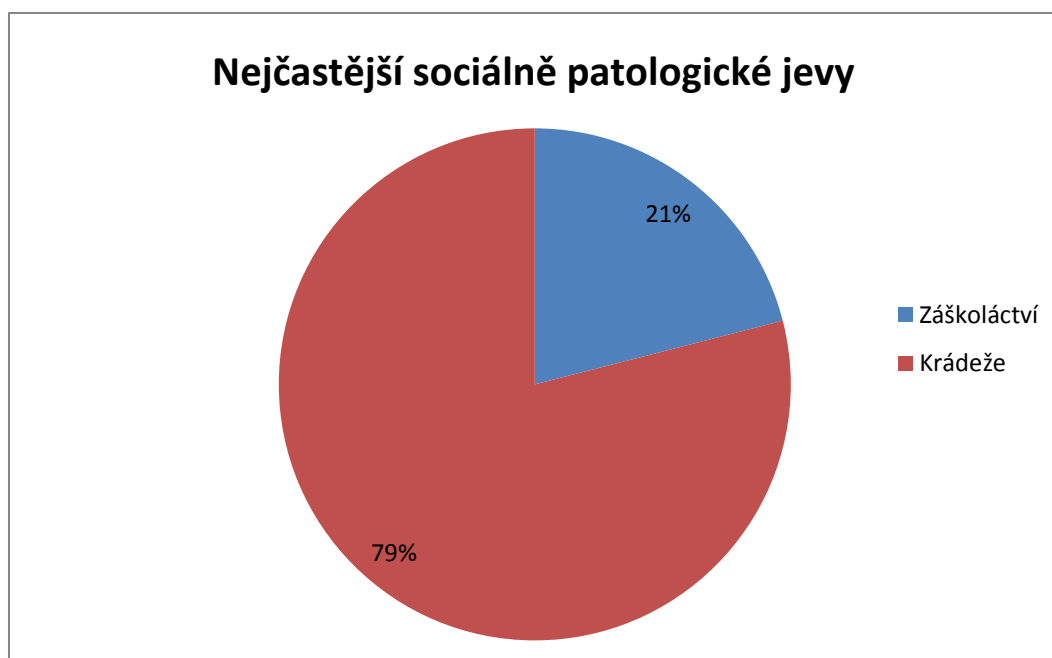
Tabulka 16-Nejčastější sociálně patologické jevy na ZŠ ve Zlínském kraji

Nejčastější sociálně patologické jevy	Počet respondentů
Záškoláctví	15
Krádeže	0
Šikana	58
Jiné	0
Celkem	73

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 11-Nejčastější sociálně patologické jevy na ZŠ ve Zlínském kraji

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.10-V jaké věkové skupině se vyskytují sociálně patologické jevy nejčastěji?

Na otázku odpovídalo všech 80 respondentů. Největší zastoupení měla odpověď, že nejčastěji se sociálně patologické jevy vyskytují ve věkové skupině 13-15 let. Z 80 respondentů takto odpovědělo 50. Právě také literatura uvádí tuto věkovou skupinu za rizikovou, takže teorie odpovídá, dle respondentů, praxi. 27 respondentů uvedlo, že sociálně patologické jevy se nejčastěji vyskytují ve věkové skupině 10-12 let. Zbytek, čili 3 respondenti si myslí, že nejčastější výskyt je ve věkové skupině 6-9 let.

Tabulka 17-Výskyt sociálně patologických jevů dle věkové skupiny

Věková skupina	Počet respondentů
6-9 let	3
10-12 let	27
13-15 let	50
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 12-Výskyt sociálně patologických jevů dle věkové skupiny

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.11- Jak postupujete v případě vzniku sociálně patologických jevů?

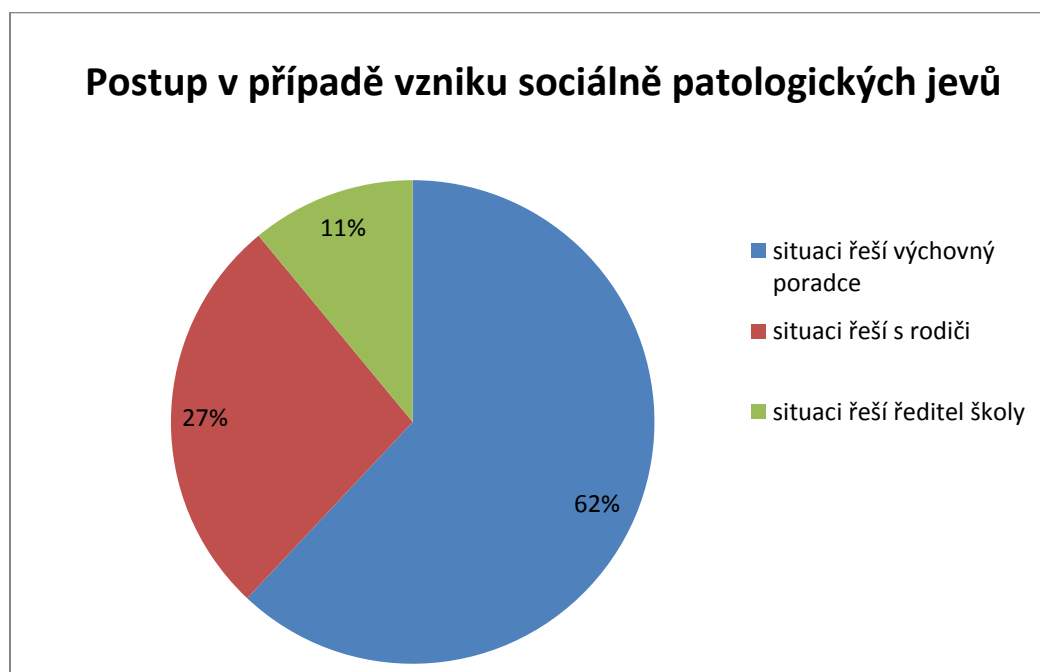
Tato otázka je otevřená a respondenti tak mohli volně vpisovat svoje zkušenosti v případě vzniku sociálně patologických jevů. Jelikož 7 respondentů uvedlo, že na jejich škole nedochází ke vzniku sociálně patologických jevů, tak všichni tuto otázku vynechali. Celkem tedy na otázku zodpovědělo 73 respondentů. Nejvíce respondenti odpovídali, že takovou situaci řeší výchovný poradce-45 respondentů. Druhá nejčtenější odpověď byla, že vzniklou situaci hned řeší s rodiči-20. 8 respondentů uvedlo, že takovou situaci řeší ředitel školy.

Tabulka 18-Postup v případě vzniku sociálně patologických jevů

Postup	Počet respondentů
Situaci řeší výchovný poradce	45
Situaci řeší s rodiči	20
Situaci řeší ředitel školy	8
Celkem	73

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 13-Postup v případě vzniku sociálně patologických jevů

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.12-Mají Vaši žáci zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů v některém z vyučovacích předmětů?

Na tuto otázku odpovídalo všech 80 respondentů. Z celkového počtu 80 respondentů uvedlo 64, že takovou problematiku nemají zahrnutou v žádném z vyučovacích předmětů. 16 respondentů uvedlo, že problematiku v některém z předmětů zahrnutou mají.

Tabulka 19-Zahrnutí problematiky sociálně patologických jevů do vyučovacního předmětu

Zahrnutí problematiky do vyuč.předmětu	Počet respondentů
ANO	16
NE	64
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

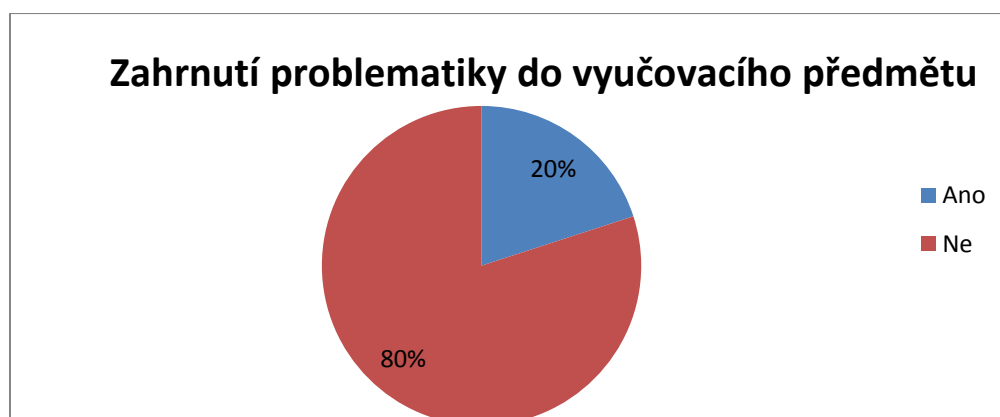
Tabulka 20-Kontingenční tabulka očekávaných četností

Pozorovaná četnost	Ano	Ne	Celkem
Muži	2	13	15
Ženy	14	51	65
Celkem	16	64	80
Očekávaná četnost	Ano	Ne	
Muži	3	12	
Ženy	13	52	

Signifikace Chí kvadrát testu

0,474

Graf 14-Zahrnutí problematiky sociálně patologických jevů do vyučovacního předmětu

Otázka č.12 dodatek- Pokud Vaši žáci mají zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů do některého vyučovacího předmětu, uveďte o jaký předmět se jedná.

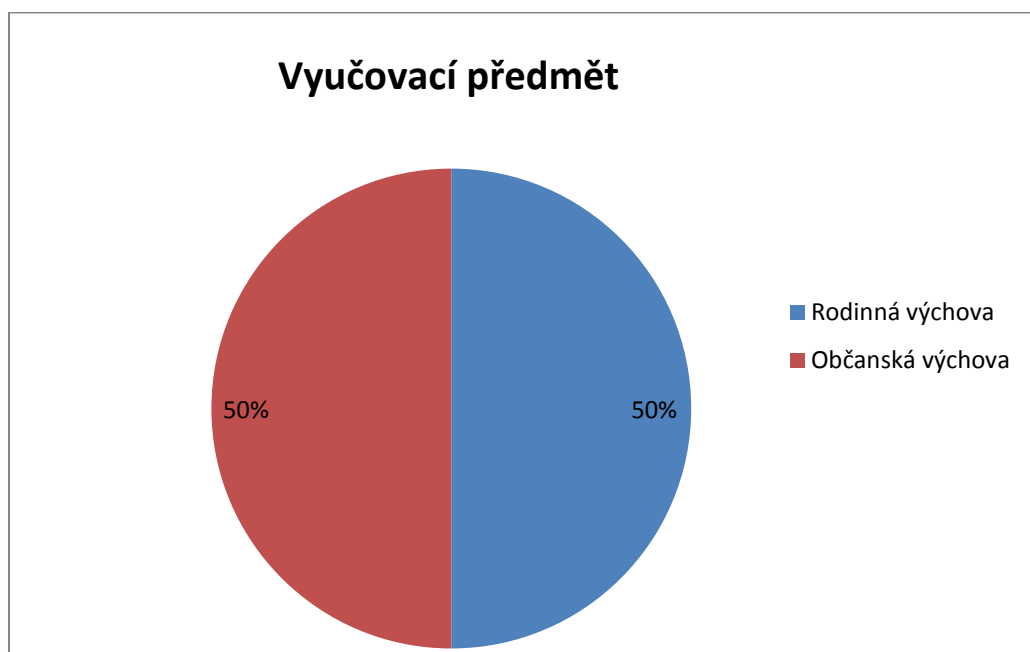
Na tuto otázku odpovídalo pouze 16 respondentů. Odpovědi zde byly rozděleny přesně na půl. 8 respondentů uvedlo, že se jedná o rodinnou výchovu. 8 zbývajících respondentů uvedlo, že se jedná o občanskou výchovu. Lze usuzovat, že respondenti, kteří v této otázce odpovídali stejně, vyučují na téže škole.

Tabulka 21-Vyučovací předmět

Vyučovací předmět	Počet respondentů
Rodinná výchova	8
Občanská výchova	8
Celkem	16

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 15-Vyučovací předmět

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.13- Jak často docházejí do Vaší školy odborníci přednášející oblasti problematiky sociálně patologických jevů?

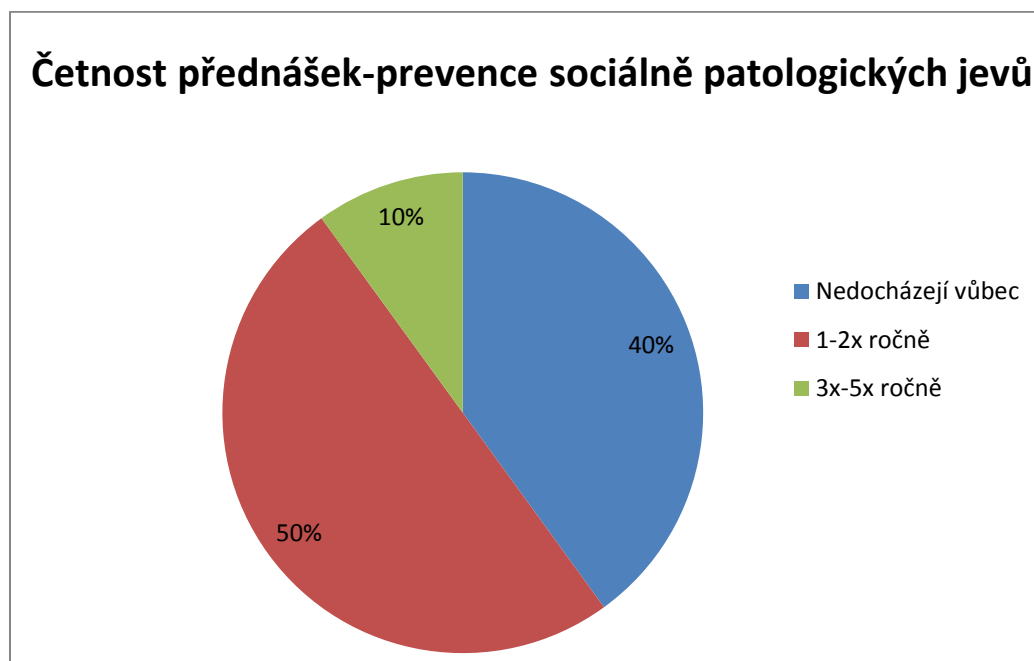
Respondenti zde měli na výběr ze tří možností. Pokud jim ani jedna možnost nevyhovovala, mohli napsat odpověď svými slovy, což ovšem ani jeden respondent nevyužil. 40 respondentů uvedlo, že odborníci docházejí do jejich školy 1-2x ročně. 32 respondentů uvedlo, že k nim nedochází nikdo. 8 respondentů uvedlo, že k nim odborník dochází 3-5x ročně.

Tabulka 22-Přednášky z oblasti prevence sociálně patologických jevů

Četnost přednášek	Počet respondentů
Nedocházejí vůbec	32
1-2x ročně	40
3-5x ročně	8
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce

Graf 16-Četnost přednášek-prevence sociálně patologických jevů

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Otázka č.14-Jaké způsoby prevence sociálně patologických jevů preferujete na Vaší škole?

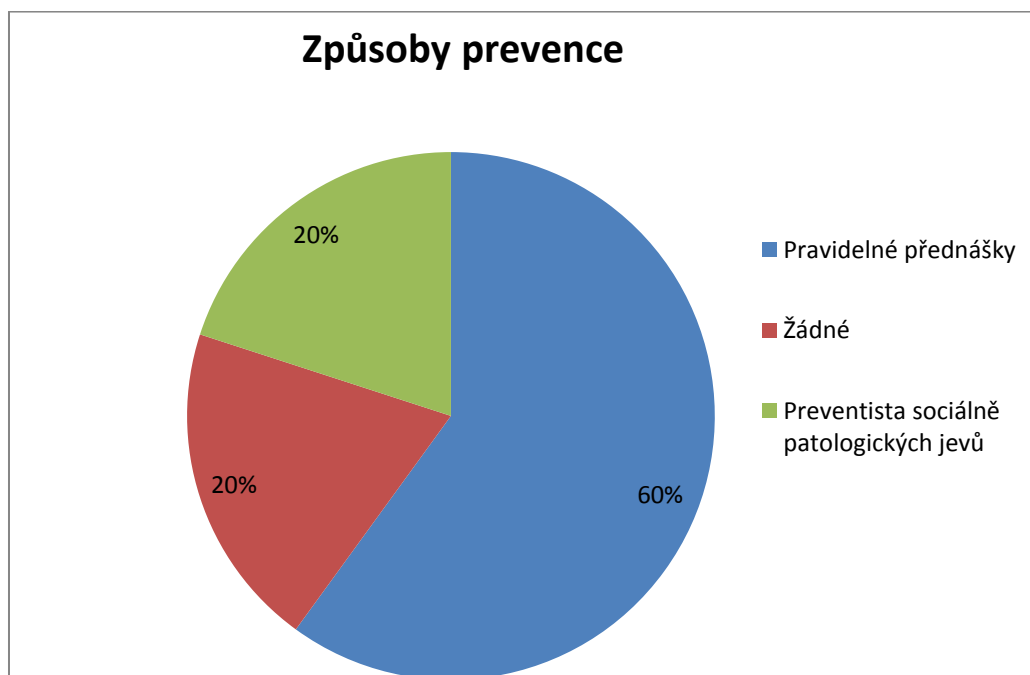
Na otázku odpovídalo všech 80 respondentů. Respondenti měli na výběr ze 4 možností. 48 respondentů zvolilo možnost, že jejich škola preferuje pravidelné přednášky, jako způsob prevence sociálně patologických jevů. 16 jedinců uvedlo, že nemají žádné způsoby prevence. 16 respondentů označilo odpověď, že způsoby prevence má v kompetenci odborník, zabývající se prevencí sociálně patologických jevů (preventista). Odpověď „jiné formy, způsoby“, nezvolil žádný respondent.

Tabulka 23-Způsoby prevence

Způsoby prevence	Počet respondentů
Pravidelné přednášky	48
Žádné	16
Preventista sociálně patologických jevů	16
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 17-Způsoby prevence

Zdroj: Vlastné šetření autorky práce, 2017

Otázka č.15- Myslíte si, že kdyby Vaše škola zaměstnávala odborného pracovníka zabývajícího se prevencí, tak by došlo k úbytku sociálně patologických jevů?

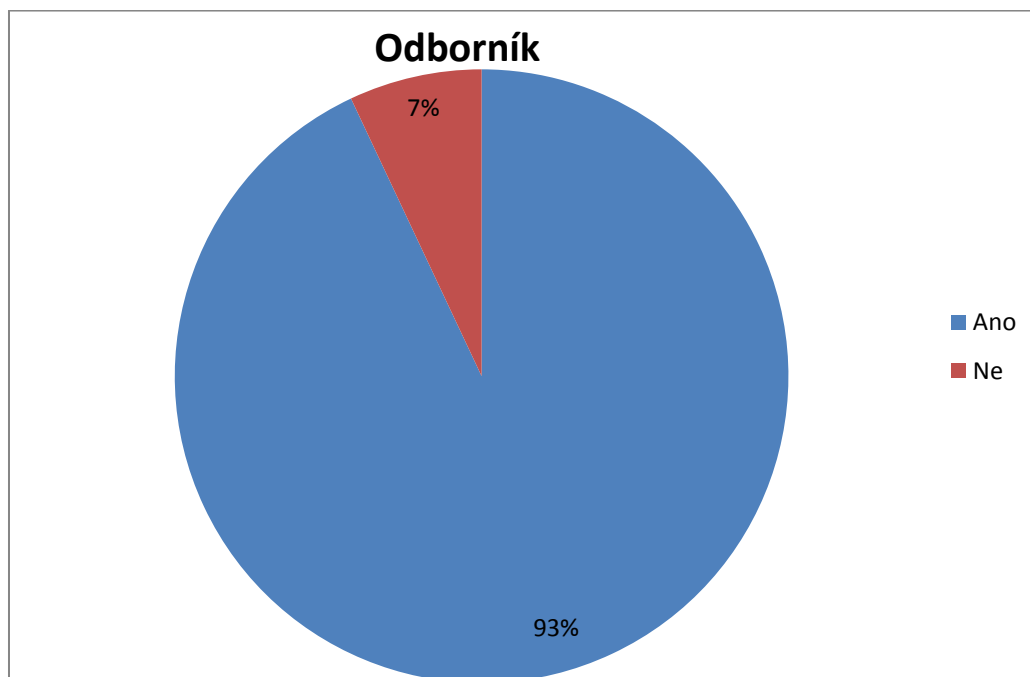
Na otázku odpovídalo všech 80 respondentů. Zde byly výsledky téměř jednoznačné. 74 respondentů uvedlo, že by došlo k úbytku sociálně patologických jevů. Pouze 6 respondentů si myslí, že tím, že by škola zaměstnávala preventistu sociálně patologických jevů, by se nic nevyřešilo.

Tabulka 24-Odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů=úbytek výskytu

Odborník	Počet respondentů
Ano	74
Ne	6
Celkem	80

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

Graf 18-Odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů=úbytek jevů

Zdroj: Vlastní šetření autorky práce, 2017

5.6 Diskuze a doporučení pro praxi

Celá teoretická část byla provázena školním sociálním pracovníkem a prevencí sociálně patologických jevů. Cílem byla zejména snaha na možnost propojení těchto dvou součástí. Teoretická východiska byla následně zmapována v empirické části pomocí výzkumného šetření (dotazník). Cílem celé výzkumné části bylo poukázání na důležitost přítomnosti preventisty sociálně patologických jevů na základních školách.

Na začátku celého výzkumného šetření autorka stanovila 3 hypotézy, které budou v této kapitole vyhodnoceny spolu s komentářem.

Hypotéza 1: Více než polovina základních škol ve Zlínském kraji nezaměstnává odborníka zabývajícího se prevencí sociálně patologických jevů.

Prevence sociálně patologických jevů je důležitá v oblasti školství. 72 z 80 dotazovaných uvedlo, že škola, na které momentálně pracují nezaměstnává odborníka zabývajícího se prevencí sociálně patologických jevů. Následně byly data ověřeny pomocí Chí kvadrát testu, který vyšel 0,152, proto lze říci, že výsledky jsou ověřeny a nelze je zamítnout. Hypotéza potvrdila nepřítomnost odborníka na prevenci sociálně patologických jevů.

Hypotéza číslo 1 se potvrdila

Hypotéza 2: Více než polovina základních škol ve Zlínském kraji má problém s výskytem sociálně patologických jevů

Problematika výskytu sociálně patologických jevů je na základních školách globální. Výzkum byl však zaměřen pouze na základní školy ve Zlínském kraji. V teoretické části byly vymezeny nejčastější sociálně patologické jevy vyskytující se na základních školách. Z 80 oslovených respondentů uvedlo problém výskytu sociálně patologických jevů na jejich základní škole 73 respondentů, což je většina dotazovaných. Získaná data byla ověřena Chí kvadrát testem, který vyšel 0,753, takže výsledky jsou ověřeny a nelze je zamítnout.

Hypotéza číslo 2 se potvrdila

Hypotéza 3: Žáci základních škol ve Zlínském kraji nemají zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů v některém z vyučovacích předmětů

S velkým výskytem sociálně patologických jevů může souviset také malá informovanost žáků o této problematice. Hypotéza třetí zkoumala, zda mají žáci zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů v některém z vyučovacích předmětů a tudíž mají o problematice alespoň základní informace. 64 z oslovených respondentů uvedlo, že jejich žáci nemají problematiku sociálně patologických jevů zahrnutou v některém z vyučovacích předmětů. Získaná data byla ověřena Chí kvadrát testem, který vyšel 0,474, takže výsledky jsou ověřeny a nelze je zamítnout. Hypotéza potvrzuje, že žáci základních škol Zlínského kraje nemají zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů ve vyučovacích předmětech.

Hypotéza číslo 3 se potvrdila

Doporučení pro praxi

Propojení školní sociální práce a prevence se jeví jako minimálně zajímavé. Školní sociální pracovník má vzdělání v oblasti sociální práce, která zahrnuje, jak prevenci, tak oblast problematiky sociálně patologických jevů.

Problémem tohoto propojení stále zůstává neuchopitelnost školního sociálního pracovníka v zákoně. Prvním bodem by tedy měla být úprava v zákonu o sociálních službách, kde by byl takový pracovník definován.

Školní sociální pracovník jako preventista sociálně patologických jevů by měl na starosti všechny oblasti sociální práce ve školství. Zabýval by se zejména prevencí, ale pokrýval by i další odvětví sociální práce ve škole.

Nejspíš by bylo vhodné, kdyby byl proveden další výzkum, kde by byly na podobné otázky dotazováni žáci stejných základních škol. V takovém případě by bylo zajímavé srovnat výsledky z pohledu učitele a z pohledu žáka. Mohlo by docházet k rozdílným odpovědím například i v rámci výskytu sociálně patologických jevů na dané škole. Učitel může označit, že se na dané škole takové jevy nevyskytují, žák ze stejné školy odpoví jinak. V takovém případě dochází k neinformovanosti učitele o situaci na škole. I to by mohlo být náplní práce školního sociálního pracovníka. Otázky by mohly být mimo jiné zaměřeny na zájem žáků zapojit se do nějakého preventivního programu.

ZÁVĚR

Celá diplomová práce je provázána potřebností školního sociálního pracovníka jako preventisty sociálně patologických jevů. Problém sociálně patologických jevů na základních školách je velmi často skloňovaný jak v médiích, tak v literatuře, či pouze z doslechu od okolí. Problém by mohl být ten, že většina základních škol (výzkum se týkal pouze základních škol ve Zlínském kraji, ale lze usuzovat, že je taková situace po celé České republice) nemá žádného odborníka, který by se takovou problematikou zabýval, a který by byl schopen včas odhadnout závažnost vzniklé situace. Kolikrát může pouze nevinné popichování mezi žáky vyústit v šikanu v posledním stádiu. Kolikrát může mít záškoláctví za sebou spoustu dalších problémů, které nelze vidět na povrch. Učitelé nemusejí vidět problémy žáka, který se chová takovým způsobem. Kolikrát slyšíme, že žáci šikanují učitele. Žáci by měli vědět, že takové chování je nepřijatelné. Všechno toto a mnoho dalšího by měl školní sociální pracovník řešit. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že na většině škol se sociálně patologické jevy vyskytují, ale zároveň žáci nemají tuto problematiku zahrnutou v žádném vyučovacím předmětu a dokonce do školy ani nedocházejí žádní odborníci přednášející na toto téma.

Všechny kapitoly teoretické části byly navzájem propojeny a všem kapitolám je kladen stejně velký důraz. V poslední kapitole jsou uvedeny služby sociální prevence, které se zaměřují na děti a mládež. V rámci školní sociální práce preventista zná všechny tyto služby a je oprávněn žáky v případě potřeby na tyto služby odkázat.

Jak již bylo řečeno, sociální práce ve školách je stejně důležitá a potřebná, jako kdekoli jinde, jelikož může pomoci mnoha žákům i pedagogům v řešení jejich nepříznivé situace.

Seznam literatury

- BÁRTLOVÁ, Sylva. *Sociální patologie*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998, 53 s. ISBN 80-7013-259-0.
- BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, 105 s. ISBN 978-80-7368-309-2.
- DANEK, Ján. *Prevencia kriminality v prostredí detí a mládeže*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2007, 279 s. ISBN 978-80-89220-94-6.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, 209 s. Edukace. ISBN 978-80-7409-010-3
- GRECMANOVÁ, Helena, DOPITA, Miroslav, POLÁCHOVÁ J., VAŠŤÁTKOVÁ, SKOPALOVÁ J. *Klima školy-soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, ISBN 978-80-87063-80-4
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4
- KOŠTRNOVÁ, Dagmar. *Tvorba a rozvoj pozitívnej klímy v triede*. Bratislava: Metodicko pedagogické centrum v Bratislavě, 2014, 66 s. ISBN 978-86-565-03829
- KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
- KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava: Iris, 2007, 145 s. ISBN 978-80-89256-10-5.
- LACA, Slavomír. *Sociálna pedagogika verzus sociálna práca*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2016, 431 s. ISBN: 978-80-906237-0-5
- MAREŠ, Jiří. *Styly učení u žáků a studentů*. 1998, 87 s. ISBN 80-7178-246-7
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATULAYOVÁ, Tatiana. *Možnosti rozvoja školskej sociálnej práce na Slovensku. In: Školská sociálna práca, Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou.* Trnava: FzaSP TV, 2008, 102 s. ISBN 978-80-8082-246-0.

NOVOTNÁ, Michaela. *Klima školy.* Praha: Diplomová práce, 2009. Univerzita Karlova v Praze.

ONDREJKOVIČ, Peter a kol. autorů. *Sociálna patológia.* Vydavateľ: VEDA, 2009, 577 s. ISBN: 978-80-224-1074.8.

TEREK, Milan. *Interpretácia štatistiky a dát: podporný učebný materiál.* 3. dopl. vyd. Košice: Equilibria, 2014, 173 s. ISBN 978-80-8143-138-8.

TOKÁROVÁ, Anna, MATULAYOVÁ, Tatiana. *Školní sociální pracovník, in Matoušek kol.: Encyklopedie sociální práce.* Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0366-7

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 444 s. ISBN 8071786780.

Internetové zdroje

Alkoholik. *Závislost, alkoholismus*. [online]. © 2003-2007 [cit. 12.7 2017]. Dostupné z:

<http://www.alkoholik.cz/zavislost/alkoholismus/index.html>

Alkoholik. *Závislost, psychika a tělo, příznaky a projevy alkoholismu, stádia alkoholismu*.

[online]. © 2003-2017 [cit. 12.7 2017]. Dostupné z:

http://www.alkoholik.cz/zavislost/psychika_a_telo/priznaky_a_projevy_alkoholismu_stadia_a_alkoholizmu.html

Adiktologie. *Co je prevence*. [online] © 2011 [cit. 14.7 2017]. Dostupné z:

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3071/Co-je-prevence>

Agarta. *O nás*. . [online] © 2011 [cit. 14.7 2017]. Dostupné z:

<https://www.agarta.cz/onas.html>

Artemis. *Metodologie pedagogického výzkumu*. [online] © 2006 [cit. 15.7 2017]. Dostupné z:

http://artemis.osu.cz:8080/artemis/uploaded/161_Metodologie_pedagogickeho_vyzkumu_tez_e.pdf

DC Zlín. [online] [cit. 10.7 2017]. Dostupné z: <http://www.dczlin.cz/>

Domino. *Kdo jsme*. [online] © 2006 [cit. 4.4 2017]. Dostupné z: [http://www.idomino.eu/\(Kdojsme\)](http://www.idomino.eu/(Kdojsme))

Komondor. *Psychologie*. [online] [cit. 15.7 2017]. Dostupné z:

www.komondor.cz/psychologie/dok/definice.ppt

Klima. *Pedagogika*. . [online] © 2003-2005 [cit. 15.7 2017]. Dostupné z:

<http://www.klima.pedagogika.cz/>

Materiály do školy. *Škola jako sociální prostředí*. [online] © 2017 [cit. 05.4 2017]. Dostupné

z: <http://www.materialy-do-skoly.cz/maturitni-otazky/pedagogika/skola-jako-socialni-prostredi-skolni-socializace-funkce-skoly-skolni-klima-rodina-skola/>

MŠMT. *Prevence*. [online] © 2013-2017 [cit. 12.4 2017]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>

MŠMT. *Metodické dokumenty, doporučení a pokyny*. [online] © 2013-2017 [cit. 12.4 2017]. Dostupné z : <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporučení-a-pokyny>

NICM. *Šikana*. [online] © 2015 [cit. 2.3 2017]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/sikana-charakteristika>

NICM. *Primární prevence*[online] © 2015 [cit. 14.3 2017]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/primarni-prevence-charakteristika>

O drogách. *Co je šikana*. [online]© 2003-2017 [cit. 15.5 2017]. Dostupné z: http://www.odrogach.cz/nactileti/sikana/co-je-sikana.html?section_id=26

Podané ruce. *Informace o organizaci*. [online] © 1995-2017 [cit. 8.4 2017]. Dostupné z: <http://www.podaneruce.cz/informace-o-organizaci/>

Pod křídly. [online] [cit. 17.4 2017]. Dostupné z: <http://www.podkridly.cz/>

Policie. *Preventivní informace- šikana*. [online] © 2017 [cit. 22.4 2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

Portál. *Testování nezávislosti- Pearsonův Chí kvadrát*. [online] [cit. 20.6 2017]. Dostupné z: <http://portal.matematickabiologie.cz/index.php?pg=aplikovana-analyza-klinickyh-a-biologickyh-dat--analyza-a-management-dat-pro-zdravotnicke-obory--testovani-hypotez-o-kvalitativnich-promennych--analyza-kontingencnich-tabulek--testovani-nezavislosti-pearsonuv-chi-kvadrat-test>

Prevence Praha. *Agrese a šikana*. [online] [cit. 16.4 2017]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana>

Sociální práce. *Soubory, 13*. [online] © 2003 [cit. 7.4 2017]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/cas_vol13_iss2-150407093458.pdf

Rosa. *Formy násilí*. [online]© 2014 [cit. 15.6 2017]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/pro-seniory/formy-nasili/>

Výzkum-mládež. *Zpráva*. [online] © 2009 [cit. 10.6 2017]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1403866205.pdf>

Výzkumy. Knihovna. *Typy výzkumu*. [online] © 2012 [cit. 11.6 2017]. Dostupné z:
<http://vyzkumy.knihovna.cz/ucebnice/typy-vyzkumu>

Zprávy idnes. *Největší uživatelé marihuany v Evropě*. [online] © 1999-2017 [cit. 2.6 2017].
Dostupné z: [http://zpravy.idnes.cz/cesi-nejvetsi-uzivatele-marihuany-v-evrope-fez-
/domaci.aspx?c=A150604_112646_domaci_hro](http://zpravy.idnes.cz/cesi-nejvetsi-uzivatele-marihuany-v-evrope-fez-/domaci.aspx?c=A150604_112646_domaci_hro)

NASW. *School social worker standards*. [online] © 2012 [cit. 18.6 2017]. Dostupné z:
http://www.naswdc.org/practice/standards/School_Social_Work.asp

Zákony

ČESKO. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.* Dostupné z: *Zákony pro lidi*

ČESKO. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.* Dostupné z: *Zákony pro lidi*

ČESKO. *Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.* Dostupné z: *Zákony pro lidi*

Seznam tabulek

Tabulka 1- Povinnosti a kompetence školního sociálního pracovníka	13
Tabulka 2-Rizikové faktory, které zvyšují nebezpečí alkoholizmu u dětí mladistvých	21
Tabulka 3-Složky klimatu podle klasifikace R.H.Moose.....	31
Tabulka 4-Rozdělení respondentů podle pohlaví.....	43
Tabulka 5-Rozdělení respondentů podle odpracovaných let na dané škole.....	44
Tabulka 6-Rozdělení respondentů, podle toho, na jakém stupni ZŠ učí.....	45
Tabulka 7-Rozdělení respondentů podle toho, na jakém místě se jejich škola nachází.....	46
Tabulka 8-Odborník na prevenci sociálně patologických jevů	50
Tabulka 9-Kontingenční tabulka očekávaných četností.....	50
Tabulka 10.Zaměřenost odborníka na určité jevy	51
Tabulka 11-Kod vykonává prevenci sociálně patologických jevů.....	52
Tabulka 12-Důvod nezaměstnání odborníka na prevenci	53
Tabulka 13-Úvaha o zaměstnání odborníka na prevenci	54
Tabulka 14-Výskyt sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji.....	55
Tabulka 15-Kontingenční tabulka očekávaných četností.....	55
Tabulka 16-Nejčastější sociálně patologické jevy na ZŠ ve Zlínském kraji.....	56
Tabulka 17-Výskyt sociálně patologických jevů dle věkové skupiny	58
Tabulka 18-Postup v případě vzniku sociálně patologických jevů	59
Tabulka 19-Zahrnutí problematiky sociálně patologických jevů do vyučovacího předmětu ..	60
Tabulka 20-Kontingenční tabulka očekávaných četností.....	60
Tabulka 21-Vyučovací předmět	61
Tabulka 22-Přednášky z oblasti prevence sociálně patologických jevů	62
Tabulka 23-Způsoby prevence	63
Tabulka 24-Odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů=úbytek výskytu ..	64

Seznam grafů

Graf 1-Rozdělení respondentů dle pohlaví.....	43
Graf 2-Rozdělení respondentů podle odpracovaných let na dané škole	44
Graf 3-Rozdělení respondentů podle toho, na kterém stupni ZŠ učí	45
Graf 4-Rozdělení respondentů podle toho, zda učí na vesnici, či ve městě	46
Graf 5-Odborník na prevenci sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji	51
Graf 6-Zaměření odborníků na prevenci sociálně patologických jevů	51
Graf 7-Kdo vykonává činnost odborníka na prevenci	52
Graf 8-Důvod nezaměstnání odborníka na prevenci ve zkoumaných školách	53
Graf 9-Úvaha o zaměstnání preventisty sociálně patologických jevů	54
Graf 10-Výskyt sociálně patologických jevů na ZŠ ve Zlínském kraji	56
Graf 11-Nejčastější sociálně patologické jevy na Zš ve Zlínském kraji	57
Graf 12-Výskyt sociálně patologických jevů dle věkové skupiny	58
Graf 13-Postup v případě vzniku sociálně patologických jevů.....	59
Graf 14-Zahrnutí problematiky sociálně patologických jevů do vyučovacího předmětu	60
Graf 15-Vyučovací předmět.....	61
Graf 16-Četnost přednášek-prevence sociálně patologických jevů	62
Graf 17-Způsoby prevence.....	63
Graf 18-Odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů=úbytek jevů.....	64

Seznam příloh

Příloha PI – Dotazník

Dobrý den, jsem studentka 5. ročníku oboru Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii na Pražské vysoké škole psychosociálních studií a má diplomová práce nese název: „Školní sociální pracovník jako prevenista sociálně patologických jevů“.

Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká právě této problematiky. Dotazník obsahuje 15 otázek převážně s možností výběru. Vámi vybrané možnosti zakroužkujte. Pokud nebude možnost výběru, napište krátce dle osobní zkušenosti.

Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou použity pouze pro účely diplomové práce.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku.

Veronika Beňová

1.) Pohlaví

- a.) žena
- b.) muž

2.) Jak dlouho pracujete na této škole

- a.) 1-3 roky
- b.) 4-6 let
- c.) 7 a více let

3.) Na kterém stupni učíte?

- a.) první stupeň
- b.) druhý stupeň

4.) Kde se vaše škola nachází?

- a.) na vesnici
- b.) b.) ve městě

5.) Působí ve Vaší škole odborník zabývající se prevencí sociálně patologických jevů? Pokud ano, na jaké oblasti se zaměřuje

- a.) ano
- b.) ne

Oblasti:

- a.) záškoláctví
- b.) krádeže
- c.) šikana
- d.) jiné...(uved'te jaké)

6.) Kdo tuto práci vykonává?

- a.) žena
- b.) muž
- c.) nikdo

7.) Pokud Vaše škola nezaměstnává preventistu, z jakého důvodu tomu tak je?

8.) Uvažovala již Vaše škola o zaměstnání takového odborníka?

- a.) ano
- b.) ne

9.) Vyskytují se na Vaší škole sociálně patologické jevy? Pokud ano, o jaké se jedná nejčastěji?

- a.) ano
- b.) ne

Sociálně patologické jevy:

- a.) Záškoláctví
- b.) Krádeže
- c.) Šikana
- d.) Jiné....(uved'te jaké)

10.) V jaké věkové skupině se vyskytují sociálně patologické jevy nejčastěji?

a.) 6-9

b.) 10-12

c.) 13-15

11.) Jak postupujete v případě vzniku sociálně patologických jevů?

12.) Mají Vaši žáci zahrnutou problematiku sociálně patologických jevů v některém z vyučovacích předmětů? Pokud ano, v jakém?

a.) ano Vyučovací předmět:

b.) ne

13.) Jak často docházejí do Vaší školy odborníci přednášející oblasti problematiky sociálně patologických jevů?

a.) Nedocházejí vůbec

b.) 1-2x ročně

c.) 3-5x ročně

d.) jinak....(napište)

14.) Jaké způsoby prevence sociálně patologických jevů preferujete na Vaší škole?

a.) žádné

b.) pravidelné přednášky

c.) obstarává preventista sociálně patologických jevů

d.) jiné formy, způsoby

15.) Myslíte si, že kdyby Vaše škola zaměstnávala odborného pracovníka zabývající se prevencí, tak by došlo k úbytku sociálně patologických jevů?

a.) ano

b.) ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora:	Veronika Beňová
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce:	Školní sociální pracovník jako preventista sociálně patologických jevů
Počet stran (bez příloh):	76
Celkový počet stran příloh:	3
Počet titulů české literatury a pramenů:	13
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:	7
Počet internetových odkazů:	26
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
Rok dokončení práce:	2017

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Veronika Beňová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Školní sociální pracovník jako preventista sociálně patologických jevů

Vedoucí/oponent práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 76

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 46

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		X		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	X			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěla/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		X		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

Nemám otázky do diskusie, všetky boli vydiskutované v rámci konzultácií.

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Diplomantka Veronika Beňová sa zaoberá vo svojej práci aktuálnou a sociálnou problematikou v rámci školského prostredia, ktorou je školský sociálny pracovník ako preventista sociálno-patologických javov. V prvom rade chválím autorku, že sa pustila do ťažkej problematiky a témy, ktorá je veľmi potrebná a závažná v dnešnej dobe, čo sa týka školskej sociálnej práce a prevencie. Štruktúra práce je dobrá a je vyvážená v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. V abstrakte autorka charakterizuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách, taktiež si vytýčila cieľ svojej teoretickej a empirickej časti ktorou sa zaoberá v posledných kapitolách svojej práci. Autorka pri písaní použila adekvátnu literatúru, ktorú rozdelila na monografie a internetové zdroje, a uvádza ju v zozname bibliografických odkazov (autorka použila nielen ČR literatúru ale aj zahraničné publikácie, k tejto problematike, za čo jej patrí pochvala). Záver práce je ukončený prílohou, v ktorej sa nachádza dotazník.

Predkladaná diplomová práca sa člení na teoretickú a empirickú časť. V rámci teoretickej časti práce diplomantka opisuje pohľad na zvolenú problematiku (vybrané sociálno-patologické javy, školský sociálny pracovník, školská klíma a iné). Praktickú časť tvorí posledná kapitola. Autorka použila metódu štruktúrovaného dotazníka a zvolila si hypotézy, kde na overovanie svojich výsledkov použila štatistickú metódu „Chí-kvadrát test“, ktorá je prehľadná a dobre spracovaná. Moje výhrady sú k formálnemu spracovaniu práce. Musím pochváliť diplomantku a jej prístup k písaniu práce a spoluprácu, to hodnotím veľmi kladne a profesionálne. Na základe stanoveného cieľa sa autorke podarilo splniť cieľ práce a došla k zaujímavým výsledkom v rámci empirického šetrenia, ktoré zhrnula do záverečnej kapitoly. Aj napriek jednotlivým formálnym nedostatkom v práci, sa domnievame, že predložená práca je zaujímavo spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/nedoporučuji*
- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia:

- klasifikujem ju stupňom – 1 (výborne).

Datum, podpis: 20.08.2017

Posudek oponenta diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studentky: Veronika Beňová

Obor studia: Sociální politika a sociální práce

Název práce: Školní sociální pracovník jako preventista sociálně patologických jevů

Oponent práce: Mgr. Lucie Vacková Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 76

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 20

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			x	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			x	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			x	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Jaký je rozdíl mezi šikanou a výbuchem agrese?
- 2) Vysvětlíte pojem třídní klima.
- 3) Jakým způsobem by mohl sociální pracovník pracovat na rozvoji školní komunity?

Celkové zhodnocení (klady a nedostatky):

Autorka diplomové práce se zabývá problematikou školní sociální práce, především možnostmi poradenských a preventivních aktivit, v souvislosti s realizací prevence sociálně patologických jevů v prostředí základních škol. V teoretické části diplomové práce autorka nejprve představuje základní principy a standardy školní sociální práce ustanovené NASW, dále pak vymezuje vybrané sociálně patologické jevy. Poté se zabývá specifiky sociálního klima - třídy a školy. Dále pak nastiňuje základní typy prevence a představuje služby sociální prevence obecně i ve Zlínském kraji. V praktické části diplomové práce autorka předkládá kvantitativní výzkum vedený formou dotazníkového šetření uskutečněný s 80 respondenty, učiteli ZŠ působícími ve Zlínském kraji.

Autorka zvolila téma, které úzce souvisí se studovaným oborem a v prostředí České republiky náleží k těm doposud nepřiliš často zpracovávaným. Autorka prokázala schopnost propojit teoretické poznatky s praxí, i když přitom zůstala na povrchu dané věci.

Diplomová práce by celkově, tedy po stránce formální, obsahové i stylistické a gramatické zasluhovala autorčin promyšlenější a pečlivější přístup. V textu se vyskytují překlepy, občas pravopisné chyby, místy je text neuspořádaný, velmi často chybí na konci vět tečky anebo jsou ještě před odkazem na zdroj. Autorka bohužel jen vzácně vyjadřuje osobní myšlenky, spíše parafrázuje autority oboru - např. podkapitola 3.1.3, s. 28.

Zásadní problém spatřuji v tom, že nenalézám odkaz na zahraniční zdroje ve světových jazycích (povinností pro diplomovou práci, jsou alespoň dva cizojazyčné zdroje, viz Informativní text k psaní BP a DP PVŠPS), autorka čerpala pouze z českých a slovenských zdrojů. Seznam literatury není příliš bohatý, obsahem odpovídá spíše textu bakalářské práce.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: dobře

Datum, podpis: 7/9 2017

Mgr. Lucie Vacková Ph.D.

